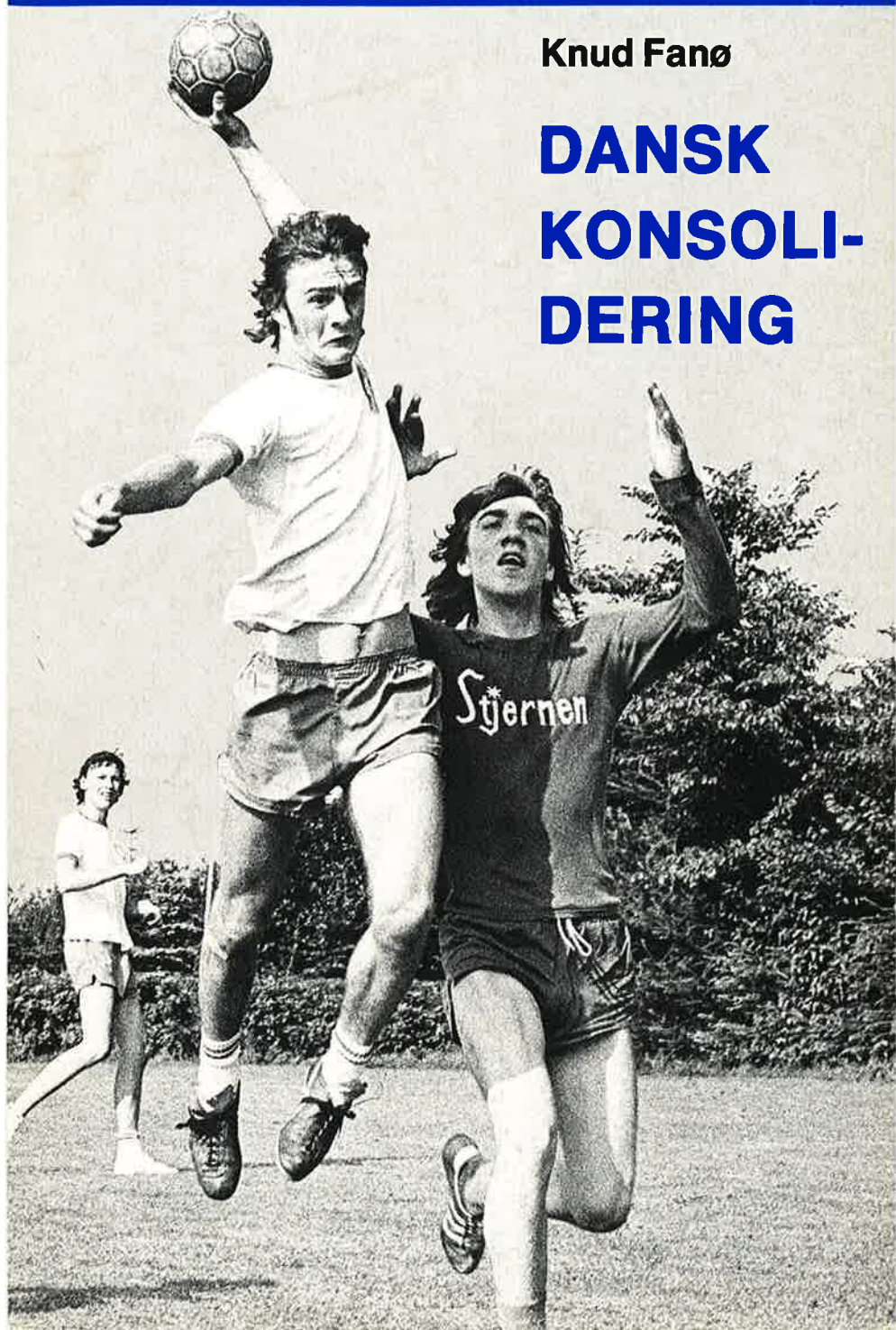

Knud Fanø

DANSK KONSOLI- DERING

Knud Fanø: **DANSK
KONSOLI-
DERING**

Grænseforeningens
årbog 1978

Grænseforeningens årbøger:

- 1967: DANSK I SYDSLESVIG
- 1968: NORDISK I SYDSLESVIG
- 1969: DANMARKS FØRSTE STORBY
- 1970: 50 ÅR MED DANMARK
- 1971: VORE FRISISKE NABOER
- 1972: GRÆNSELANDET OG EUROPA
- 1973: UNG VED GRÆNSEN
- 1974: DANSK KVINDEHVERDAG I SYDSLESVIG
- 1975: EUROPAS NATIONALE MINDRETAL
- 1976: KIRKEKUNST I SYDSLESVIG
- 1977: GRÆNSELANDETS SPROG

Grænseforeningens årbog 1978:

DANSK KONSOLIDERING

Redaktion: Tage Mortensen

Manuskript: Knud Fanø

Fotos: Maja Bacher og Henri Prien

Grænseforeningen 1976–77: E. Friehling og O. M. Olesen

Sydslesvigs danskhed 1977. K. Grage

Copyright: Grænseforeningen

Produktion: Forlaget NORDAN

Tryk: Center-Tryk A/S, Holbæk

Dansk konsolidering i Sydslesvig

UDVIKLINGEN inden for den danske befolkningsdel i Sydslesvig i det sidste tiår er det tema, der behandles i denne årgang af Grænseforeningens årbøger.

Der er intet egentligt skel i udviklingen i grænselandet ved året 1967. Alligevel kan det være frugtbart at betragte tiåret noget nøjere; det har for hele grænselandet rummet en gunstig udvikling og for danskheden i Sydslesvig en klar konsolidering. Mens 1940'erne var fulde af dramatik i grænselandet, kom i 1955 i forbindelse med Vesttysklands indtræden i Nato København-Bonnaftalerne, der skulle medvirke til beroligelse af forholdene i grænselandet. Og der blev roligere. Der er meget lidt sprængstof i den nationale problematik i dette sidste tiår, som en dansk kommentator har karakteriseret som »de stille dages vækst«.

For den, der iagttager udefra, kan det ellers være vanskeligt at forstå, at den nationale brydning, der har stået på i århundreder, fortsætter også under de tilsyneladende rolige forhold. Men det gør den med den ændring, at der er ikke så meget at kæmpe imod som at arbejde for, ellers sagt på en anden måde, at den positive interesse for ens eget nu vejer mere end den negative afvisning af det

fremmede. Bøgh Andersen har utvivlsomt ret i, at det kan være sværere at være bevidst dansk under disse omstændigheder; det bliver ikke lettere af, at billedet af Danmark er blevet noget uklart i konturerne igennem de sidste år, at de tanker, mange danske sydslesvigere gør sig om Danmark som udtryk for nordisk frihedssyn og retsfølelse, af og til bliver imødegået af hændelser i dagligda-

gen i Danmark, uden at disse dog rokker ved det dybereliggende grundlag for vurderingen. Heldigvis er forbindelsen mellem danske sydslesvigere og danske hjem i moderlandet de enkelte mennesker imellem så stærk, at også danske sydslesvigere kan sortere de værste vildskud, som massemediernes kan byde på, fra.

Som det var –

Det danske liv i Sydslesvig – og dermed det bevidste arbejde for dansk livsform og kultur – har idag så mange facetter, at en af 1920ernes danske foregangsmænd, hvis han havde set det, næppe ville have troet sine egne øjne. I 1920erne og 30erne var dansk indsats geografisk i det væsentlige knyttet til Flensborg by og nærmeste opland med nogle faste holdepunkter i Melleslesvig. Herudover fandtes støttepunkter i Slesvig og Tønning og i nogle enkelte personers klare stillingtagen udover landsdelen. Andre steder, hvor der idag er et solidt dansk virke, levede danskheden beskedent under jorden uden at finde klare udtryk. Det er i mange henseender den samme bevidsthedsgørelse af dansk folkelighed, som vi kender fra udviklingen i Nordslesvig, der er slået igennem eller har været under udvikling i Sydslesvig i tiden siden 1920.

Selv i Flensborg så alt meget anderledes ud end i dag. De kulturelle arrangementer var for en stor part anlagt på at samle hele den danske befolkning. Aktiviteterne samlede sig om et meget begrænset antal steder: to skoler, hvor også nogen aftenundervisning fandt sted, ungdomsforeningen, der især holdt sine møder på »Hjemmet« med gymnastik, folkedans og folkelige møder, »Flensborghus«, hvor Slesvigsk Forening oftest samledes, og som tillige rummede bogsamlingen, overført fra »Margrethesminde«, Borgerforeningen og Knudsborg, hvor bestemte kredse af borgere samledes; »Ansgar« i Toosbüygade og Helligåndskirken rummede de kirkelige møder og gudstjenester.

Som det er –

Helt givet har der været en nær forbindelse mellem de enkelte danske; »alle kom alle ved«, er der blevet sagt. Kun for at illustrere udviklingen, skal det fremhæves, at sådan er det afgjort ikke idag. Man møder let en SSW- eller »Vi taler dansk«-mærket bil, hvis pas-sagerer man ikke kender. Det er naturligt sådan, idet den danske befolkningsgruppe i Flensborg på det nærmeste er blevet tredoblet siden 1920erne og 1930erne. Samtidig er der sket en stærk aktivitetsspredning. Syv danske

skoler er åbne både eftermiddag og aften for aktiviteter af mange forskellige arter. Der holdes om søndagen danske gudstjenester 4–5 forskellige steder i byen. Der er nu flere steder, hvor menigheden kan samles til kirkelige møder. Danske fritidshjem er dukket op. Ungdommen har foruden skolernes gymnastiksale en stor idrætshal til disposition og gode muligheder i det nye Engelsbycenter.

– For et par år siden skulle jeg en aften gå fra Duborg-Skolen ad Marietrappen for at komme til et møde for flere distrikter, der holdtes på »Flensborghus«. Det slog mig, hvilken fryd det måtte have været for en af de gamle forkæmpere fra 1920'erne, om han eller hun havde kunnet følge mig. Jeg forlod en skole med to fuldt optagne gymnastiksale og med fire klasser i brug til voksenundervisning, passerede Dansk Centralbibliotek med 4 à 5 dansk-kursus igang og traf på »Flensborghus« vel ca. 200 medlemmer af Sydslesvigsk Forening. Alt oplevet på en distance af ca. 500 meter. Samme rige fornemmelse kan man have, når man en aften kører på besøg ude i landsdelen og ser de aktiviteter, der er i gang ude omkring; de er naturligvis ikke altid besøgt af lige mange; men der er lys i skolehuse og forsamlingsale aften efter aften. Mine

læsere skal senere få nogle tal; langt hellere tog jeg dem med ud for at kigge ind.

Ti års udvikling

Næppe nogen i vort arbejde, ligegyldig hvilken forening, institution eller organisation, man har med at gøre, er helt tilfreds med kvantitet og kvalitet i arbejdet. Hvis man var det, ville det stagnere. Men det er væsentligt, hvis man vil forstå situationen i det danske Sydslesvig idag at vide, at en udvikling som den skitserede har fundet sted i ti-årene siden 1920, og at der er sket en stærk konsolidering inden for det sidste tiår.

Vi skal igang med at se på udviklingen inden for en række enkeltfelter. Men på et tidspunkt, hvor Grænseforeningen i stadig større grad ser det som sin opgave at sprede oplysning om grænselandet, må det være nyttigt at fastholde foranstående bemærkninger som indledning.

Alt for ofte får vi gæster, der i betragtningen af Sydslesvig ser på fortiden som »den svundne top, hvorfra vi er sunket og atter skal op«. Der har været mange kvaliteter i dansk liv og arbejde i fortiden i Sydslesvig, og der har været en periode i sidste halvdel af 1940'erne, hvor politisk forhåbning og folkelig begejstring gik hånd i hånd og gav store tal til

foreninger og skoler og ved valg. Alligevel må det være rigtigt at fastholde, at der er flere, der bevidst lever deres liv som danske i Sydslesvig end før, sådan som

tilfældet så klart er i Nordslesvig. På baggrund af dette synspunkt skalså i det følgende enkelte sider af befolkningsdelens liv betragtes.

Det politiske fundament

SYDSLESVIGSK Vælgerforening (S.S.W.) har i det sidste tiår ikke opstillet til forbundsdagsvalgene. Man indså på forhånd, at der ingen chancer var for at opnå mandat – det koster omkring 70.000 stemmer – og har fundet det nyteløst at kaste stemmerne bort til tom demonstration. Medlemmerne har i stor udstrækning stemt på det tyske politiske parti, hvor de fandt deres interesser bedst repræsenteret. Frygt for, at et sådant »udlån« af danske stemmer skulle betyde afsvækning af de danske stemmetal ved landdagsvalg og kommunale valg, har, så vidt det kan ses, hidtil været ubegrundet, men den er fortsat til stede.

Både efter landdagsvalget i 1967, i 1971 og i 1975 havde Sydslesvigsk Vælgerforening én repræsentant i landdagen i Kiel. I 1967 blev sparekassebestyrer Berthold Bahnsen fra Læk valgt til landdagsmand. Han døde 58 år gammel i oktober 1971 og efter-

fulgtes af chefredaktør Karl Otto Meyer, Flensborg Avis, der er bosat i Skovlund. Karl Otto Meyer opnåede ved sidste valg i 1975: 20.703 stemmer, svarende til ca. 8% af stemmerne i Sydslesvigområdet; det var en fremgang på næsten 1000 stemmer fra 19.720 ved valget i 1971, mens Berthold Bahnsen i 1967 havde kunnet samle 23.577 stemmer.

En dobbelt opgave

Landdagsmandens opgave er at varetage hele den danske befolkningsdels interesser, at deltage i den almindelige debat og lovgivning vedrørende landet Slesvig-Holstens forhold og igennem indlæg og forslag at understrege, hvad dansk og nordisk tankegang står for. Det har således f. eks. været tilfældet i den diskussion om en ny skolelov for Slesvig-Holstens offentlige skolevæsen, som har været ført i 1977, og er det ofte, når sociale spørgsmål står til drøftelse. Det er selvsagt

en meget krævende opgave at være eneste danske repræsentant i landdagen og uden at miste egen profil at skulle søge at dække de synspunkter, der kan gøre sig gældende inden for vor befolkningsgruppe, hvis enkeltindviders synspunkter naturligvis dækker hele det politiske spekter.

Landdagsmanden skal samtidig med, at han varetager befolkningsdelens økonomiske interesser i forhold til landsregeringen, endvidere søge at holde gode

kontakter med parlamentarikere både mod nord og syd.

Landdagsmanden har gjort sig til talsmand for, at de ca. 1000 danske statsborgere, der er tilknyttet mindretallet, skal have valget i det mindste til de kommunale råd efter et vist åremåls ophold i Forbundsrepublikken, men er blevet afvist af Landsregeringen. Alt tyder på, at de på linje med danske statsborgere i andre E.F.-lande får valget til E.F.-parlamentet. Men tilbage står stadig spørgsmålet, om det kan være rimeligt at berøve dem muligheden for at gøre sig gældende ved valg, kommunalt og statsligt.

Det kan attesteres, at det for en dansk statsborger føles som en amputation hverken at kunne gøre sig politisk gældende i sit hjemland eller i Sydslesvig; dybest set er forholdet vel endog i strid med menneskerettighedserklæringerne. — Mærkværdigt nok er der intet, der forhindrer de danske statsborgere i Sydslesvig i at være medlem af Sydslesvigsk Vælgerforening, men de tæller næppe stærkt blandt foreningens ca. 5000 medlemmer. Dette tal svarer ret nøje til den dækningsprocent de fleste danske partier har i forhold til deres vælgertal og er imponerende højt i forhold til, hvad de tyske partier har organiseret i forhold til deres væl-

Landdagsmand, chefredaktør Karl Otto Meyer fotograferet under fremlæggelse af danske synspunkter fra talerstolen i Den Slesvigske-Holstenske landdag i Kiel.

gertilslutning. I øvrigt er det nok sådan, at der i den sydslesvigske befolkning er en vis tilbageholdenhed over for at lade sig organisere politisk; der er spor, der skræmmer.

Ved de forskellige valg opnår Sydslesvigsk Vælgerforening stemmetal, der svarer ret nøje til det medlemstal på ca. 21.500, som den kulturelle forening Sydslesvigsk Forening (S.S.F.) har. I øvrigt er opdelingen i en politisk og kulturel organisation en arv fra den engelske besættelsesperiode, men også den nugældende lovgivning gør det nødvendigt at operere med adskilt politisk og kulturel organisation.

Dansk indflydelse i de lokale råd

I foråret 1978 skal Sydslesvigsk Vælgerforening atter stille med sine kandidater til de kommunale valg. Det må naturligvis anses for meget væsentligt, at danskheden er så stærkt som muligt placeret i de lokale råd, for at der her kan være mulighed for at fremlægge danske synspunkter og for at opnå de størst mulige lokale tilskud til det danske arbejde. Der er ingen tvivl om, at de danske repræsentanter har haft en betydelig indflydelse på hele demokratiseringsprocessen i området efter Anden Verdenskrig og også har en sådan gunstig indflydelse idag.

Til venstre: Rådmand Jakob Meyer dansk spidskandidat til byrådsvalget i Flensborg. – Til højre: Koordinatoren af den danske valgkamp i Flensborg, byrådsmedlem, skibsbygger Hans-Olaf Christensen.

I økonomisk henseende er der sket fremskridt i retning af at få det tyske flertal til at forstå, at mindretalsgruppens medlemmer som 100% skatteydere på det lokale plan – i øvrigt uanset statsborgerskab – har et rimeligt krav på at få støtte til deres aktiviteter. Der er i de lokale råd skaffet adskillige midler til veje til drift af børnehaver, transport af skolebørn, støtte til dansk sundhedsvæsen etc., men der er lang vej igen, før flertallet tager konsekvensen af den aflastning af de offentlige institutioner, der oftest sker gennem de danske private institutioner.

Der findes ingen lovgivning som den, man kender i Danmark, der uden videre sikrer mindretallet skoletilskud. Som et faktisk sammenligningstal kan det nævnes, at den danske stat på grund af lovgivningen i Danmark betaler dobbelt så meget pr. barn i tysk mindretalsskole, som det tyske samfund betaler pr. barn i dansk skole i Sydslesvig.

Landdagsmanden har da også erklæret det som sit mål, at det danske skolevæsen i Sydslesvig skal have 100% af, hvad en skoleelev i det offentlige undervisningsvæsen i landet Slesvig-Holsten koster. I øjeblikket modtages

Til venstre: En af landsdelens få kvindelige kommunalpolitikere, byrådsmedlem i Flensborg, adjunkt, dr. Karin Bojsen, født Johannsen, Duborgskolen. – Til højre: Mangeårig dansk rådmand i Slesvig, fritidshjemsleder Wilhelm Schütt.

der fra Landsregeringen i Kiel til elever i danske folkeskoleklasser 80% af, hvad en gennemsnitlig tysk folkeskoleelev koster, og til gymnasiet 85% af, hvad en gymnasieelev i gennemsnit koster, som refusion til det danske skolevæsen. Det må ikke mindst tilskrives landdagsmandens indsats, at året 1977 kom til at rumme det første tyske tilskud overhovedet til et dansk skolebyggeri, idet Land og Forbund er indgået med ca. 7 millioner DM eller omkring 18 millioner kroner i budgettet for Duborg-Skolens udvidelse. Resten, ca. 17 millioner kroner betales af den danske stat.

Med megen spænding ser man i Sydslesvig hen til 1978's kommunale valg, dels fordi de som ovenfor omtalt har stor betydning i sig selv for befolkningsdelens eksistensvilkår, men også fordi et godt kommunalt valgresultat må anses for at være et betydningsfuldt arbejdsgrundlag for det følgende års landdagsvalg.

Der har i den tiårsperiode, vi betragter, og i hvilken skolevæsen og kulturelt initiativ i øvrigt har vist fremgang, ikke været tale om store udsving ved kredsdaysvalgene (amtsrådsvalgene). Ved kredsdaysvalgene i 1966 blev der afgivet 24.710 danske stemmer, i

1970: 21.803 og i 1974 22.367 danske stemmer.

Det resulterede i en repræsentation på 5 danske medlemmer i kredsdagene. I Flensborg byråd har Sydslesvigsk Vælgerforening 8 mandater ud af 43; i primærkommunerne ud over Sydslesvig blev der i 1974 valgt ialt 86 danske repræsentanter enten på rene danske lister eller som kandidater på kommunale fælleslister.

Der er bundet mange kræfter for mindretallet i det politiske arbejde. I den forbindelse er det af stor værdi, at Sydslesvigsk Vælgerforening kan opretholde sit eget sekretariat til støtte for de folkevalgte repræsentanter, delvis finansieret af de midler, som

de i Landdagen repræsenterede partier får til sekretærhjælp for de valgte repræsentanter. Sydslesvigsk Vælgerforening driver en omfattende kursusvirksomhed til støtte for de valgte repræsentanter og nye kandidater. I Slesvig by har vælgerforeningen gennem nogle år drevet en succesfuld kommunalpolitisk studiekreds med regelmæssige møder vinteren igennem; et andet kommunalpolitisk kursushold har haft hjemsted i Frederiksstad. I forbindelse med opstillingen af kandidatlistor til 1978-valgene har det været et gennemgående træk, at den yngre generation af begge køn sikres plads på dem.

Dansk skole i fremgangens tegn

SKOLENS TAL må anses for at være et af de mest objektive midler til aflæsning af den nationale balance i et grænseland. Det er jo i al offentlighed, at man sender sit barn i en skole, der er anderledes end flertallets. Blot som en konstatering skal det anføres, at mens tallene før Anden Verdenskrig lå på maksimalt 1000 børn i danske skoler i Sydslesvig og ca. 4200 børn i tyske skoler i Nordslesvig, er forholdet idag det, at godt 6500 børn søger dansk skole i Sydslesvig, godt 1500 børn tysk skole i Nordslesvig.

Inden for det af os betragtede tiår har stadig flere forældre i Sydslesvig ønsket at sikre deres børn en opdragelse i dansk sprog og livsholdning. Der er næppe tvivl om, at det er mange af de unge, der i efterkrigstiden mødte den danske skole, der har truffet samme valg for deres børn.

Der skal træffes tidlig beslutning om, hvilken skolegang man ønsker for sit barn. Indskoling

finder sted i 6-års-alderen i gennemsnit 5 måneder før end i Danmark, men langt de fleste forældre træffer deres afgørelse allerede ved valg af børnehave for barnet. For flertallet af de forældre, der sender deres børn i dansk skole er valget en selvfølge; men i andre hjem med forældre af forskellig nationalitet er der stadig tale om alvorlig overvejelse.

P-piller og børnehaver

Der er i Sydslesvig 62 danske børnehaver, hvis børnetal ved udgangen af skoleåret 1976-77 var 1845. De løser de samme sociale opgaver som børnehaverne hjemme, mens deres særlige indsats ligger i, at de i et samfund, hvor hverdagens sprog i omgivelserne er overvejende tysk, gør børnene fortrolige med det danske sprog gennem samtale, fortælling, sang og leg. Mange af Grænseforeningens medlemmer har som gæster hernede utvivlsomt følt glæden ved mødet med

de små, der ofte frimodigt bidrager til underholdningen ved distriktsfester og møder.

Der findes ikke egentlige børnehaveklasser, men børnehavernes hele arbejde indgår i en nøje samklang med det videre arbejde i skolerne. Det er en glæde at se, at sydslesvigske unge, udgået fra de danske skoler i stort tal søger uddannelse til at optage en gerning i børnehaverne.

Børnetallet i både børnehaver og skoler vil falde i de kommende år. P-pillechoket er sat senere ind i Sydslesvig end i Danmark. Men det er der – og særdeles mærkbart. I en by som Slesvig fødtes i 1976 nøjagtigt det halve antal børn i forhold til 1970, og den samme tendens gør sig gældende både i by og på land i hele Sydslesvig.

Skolerne som kulturcentre

Fremgangen i børnetal i de danske skoler begyndte i 1965, hvor der var 4048 elever. På tabellen side 16 kan man aflæse bevægelserne i børnetallet for tiden 1967–1977.

Det ses her, at der i børnehaverne i året 1976–77 var 68 børn færre end året før. Skolerne har derimod stadig haft fremgang. Det hænger sammen med, at de årgange, der udskrives, ikke er særlig talstærke, og med en ten-

dens til, at flere søger uddannelse i realskolerne og gymnasiet samt i folkeskolens frivillige 10. klasse, som Dansk Skoleforening har haft megen glæde af at indføre som den første skoleinstitution i området.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig driver i skoleåret 1977–78 59 danske skoler; i 1967–68 var der i alt 65 danske skoler. Der har altså været tale om nogen centralisering med overflytning af børn til naboskoler; hvor det er sket, har der været ført indgående forhandling med forældrene, hvis der da ikke ligefrem har været tale om et forældreønske. Andre steder har man valgt at lade de yngste elever blive tilbage på skolen, mens man foretager sammenkørsel af de lidt ældre elever for at danne grupper med et mere frugtbart pædagogisk miljø. Forholdet er det, at afgangseksamen til eksamensskolerne nu finder sted efter 6. skoleår, hvorved elevtallet i 6.–9. klasse nogle steder bliver ret lille. En meget værdifuld pædagogisk nyskabelse er kommet til i den »lejrskole«, som Skoleforeningen nu hvert år etablerer på »Christianslyst« for de små skolers ældste elever. Her tages ikke mindst emner af samfunds- og hjemstavnsbetonet karakter op til behandling.

Nu er små skoler jo ved at være »in« igen i Danmark. I Syd-

I Sydslesvigs 62 danske børnehaver indføres de små i det danske sprog gennem samtale, fortælling, sang og leg – her i børnehaven Sandbjerg i Flensborg under fru Margot Matloks venlige opsyn.

slesvig vil det ganske enkelt være utænkeligt at gennemføre en gennemgribende centralisering, idet skolerne samtidig er kirkesale, ungdomsforeningslokaler, mødesteder for distrikter, husmoderforeninger, kvindeforeninger etc., kort sagt små kulturcentre. Også en del af Dansk Centralbiblioteks udlån foregår her. – Et problem ligger der i, at lærere ikke mere uddannes til at kunne undervise i en enklasset skole i alle eller de fleste fag. Men dels er der stadig unge pædagoger, der går på med krum hals, dels

lader man nogle steder lærere arbejde fagbetonet ved flere skoler.

Den ydre struktur

I den ydre struktur retter det danske skolevæsen sig hovedsageligt efter landets offentlige skolevæsen. I 1971 indførtes der her en ordning med et »Orienteringsstue« i 5. og 6. skoleår, som ophævede den helt skarpe deling mellem de tre skoleformer: folkeskolen, realskolen og gymnasiet, idet mulighed for overgang mellem de tre skoleformer

**Skolernes elevtal og antallet af børnehavebørn
Årene 1967–1977**

		elevtal		børnehavebørn
1967	31/8	3998	15/7	1499
1968	15/8	4148	15/7	1678
1969	15/8	4599	15/7	1856
1970	15/8	4792	15/7	1961
1971	15/8	5067	15/7	2027
1972	15/9	5520	15/7	2076
1973	1/9	5865	15/7	2076
1974	1/9	6017	1/7	2051
1975	1/9	6258	15/6	1998
1976	1/9	6501	15/6	1913
1977	15/9	6573	15/7	1845

Tallene hidrører fra

Dansk Skoleforenings årsberetninger for de pågældende år.

blev indbygget efter 6. skoleår, hvor der tidligere skulle vælges endeligt efter 4. skoleår.

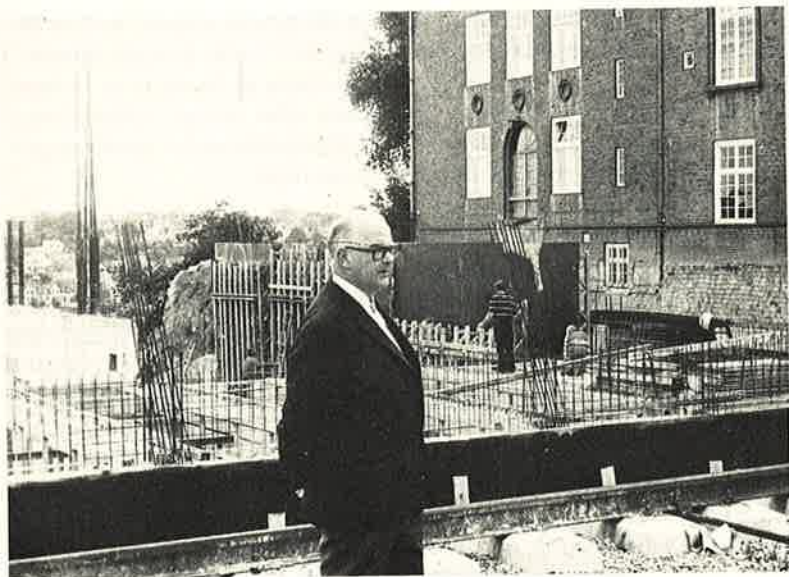
Efter en overgangsordning med »melletrin« ved eksamensskolerne, svarende til det tyske »Orientierungsstufe«, beholder man nu inden for den danske folkeskole eleverne udelt i 5. og 6. skoleår, hvorved en vis tilnærmelse til danske forhold har fundet sted. Herefter er den danske real-skole 4-årig, gymnasiet 7-årigt. I de sidste 3 år i gymnasiet har eleverne i de sidste par år haft nogen større mulighed for selv at sætte deres arbejdsprogram sammen, end deres kammerater i Danmark har. Det er den såkaldte »Studienstufefordning«, der her gør sig gældende, men den administ-

res på en sådan måde, at studentereksamen stadig umiddelbart giver adgang til studium ved såvel danske som tyske universiteter og højere læreanstalter.

Der er nu dansk og tysk anerkendte realskoler fire steder, idet Husum danske realskole er kommet til det tidligere trekløver: Durborg-Skolen og Gustav Johannsen-Skolen i Flensborg og Hiort Lorenzen-Skolen i Slesvig. Durborg-Skolen rummer stadig det eneste danske gymnasium. Af skolens 745 elever går i skoleåret 1977–78 240 elever i realafdelingen og 505 elever i gymnasiet.

Der kan for en del elever være lang vej fra yderkanterne i Sydslesvig til såvel realskole som gymnasium. I 1970 hjalp Græn-

En stærk forøgelse af elevtallet i Sydslesvigs danske gymnasium har nødvendiggjort en udvidelse af Duborgskolen i Flensborg til et millionbeløb. Her skolens leder rektor Knud Fanø (denne bogs forfatter) på arbejdspladsen for tilbygningen, som skal tages i brug i efteråret 1978.

seforeningen og den danske stat en part af disse elever ved at bygge Ungdomskollegiet på Frueskovvej i Flensborg. Glæden ved og nytten af at have det er ikke blevet mindre med årene.

Det stigende elevtal har gennem tiåret fremkaldt mange ønsker om udvidelse af bestående skolebygninger. Nogle egentlige tilbygninger er foretaget, men de fleste steder har man måttet klare sig ved inddragelse af loftarealer og lejligheder. I indeværende år har Dansk Skoleforening foruden til arbejdet på Duborg-Skolen fra den danske stat modtaget bevilinger til udvidelse af Jens Jessen-Skolen og Cornelius Hansen-Skolen i Flensborg samt

Treje danske skole. I Eckernførde bygges der en ny fløj til Jes Kruse-Skolen for midler stillet til disposition af A. P. Møllerfonden.

Dansk med præg af hjemstavn

Mens de danske skoler i den ydre struktur som nævnt i det væsentlige må indrette sig efter reglerne for landets offentlige skolevæsen, er udformningen af læseplanerne deres egen, og uden for faget tysk vil en dansk besøgende i en tilfældig valgt klasse, hvor han overværer en time, næppe mærke nogen større forskel fra det hjemlige uanset det fag, der

undervises i. Mens de gældende læseplaner for folkeskolen blev udformet i 1970, er eksamenskollernes fra midten af 1950'erne, og selv om undervisningens indhold naturligvis løbende har været ført à jour, har det nu været rimeligt – også under indtryk af den nye folkeskolelov i Danmark –, at tage samtlige læseplaner op til revision og nyredaktion. Dansk Skoleforening har derfor for et par år siden nedsat et læseplansudvalg, der har foretaget en kulegravning af forholdene. Målsætningen er at få et samlet læseplanskompleks fra børnehave til gymnasium, og en række fagudvalg er nu gået i gang med det afsluttende arbejde for de enkelte fag. I mange fag kan danske formålsparagraffer uden videre overtages som grundlag for læseplansarbejdet, i andre fag, f. eks. historie, geografi og samtidsorientering, gør herbergstatens, hjemstavns og befolkningsdelens særlige vilkår og problemer sig så stærkt gældende, at væsentlige tilføjelser er nødvendige. Det er vigtigt, at eleverne uanset skoleform bliver bedst muligt stillet med henblik på at tage et arbejde op og leve deres tilværelse i hjemstavnen, for så vidt dens økonomiske og erhvervsmæssige forhold tillader det.

Det er med glæde, at man kan konstatere, at så at sige alle elever

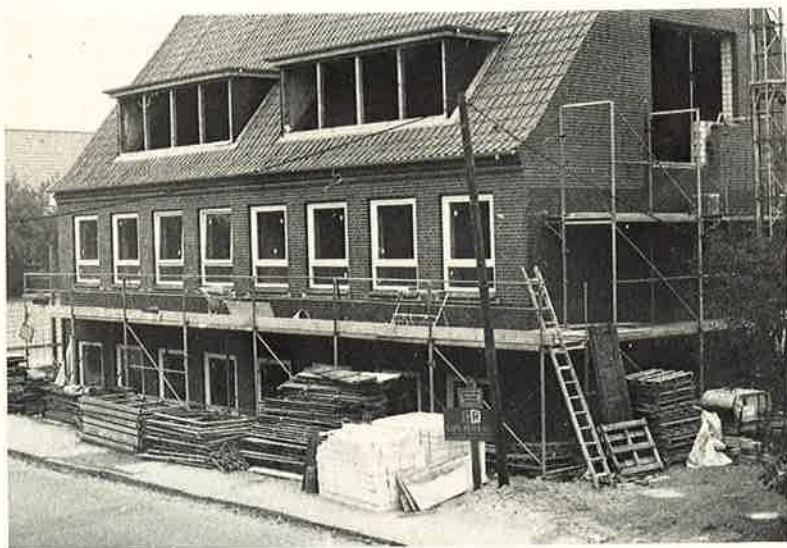
fra de danske skoler, der har ønsket det, trods konjunkturerne i de senere år har kunnet få læreplads eller anden uddannelsesmulighed inden for deres naturlige område.

Ferie i dansk hverdag

Det ville være urimeligt at slutte disse bemærkninger om den danske, sydslesvigske skoles forhold igennem de sidste ti år uden at pege på den betydning, det forhold har for dansk skole i Sydslesvig, at mange hjem i Danmark år efter år åbner sig for de sydslesvigske børn.

Omkring 2000 børn fra de danske skoler nyder hvert år godt af dansk gæstfrihed. Også i 1977, hvor forskudt sommerferie i forhold til Danmark gjorde sig gældende, fandt de plads i Danmark for et dejligt sommerophold. Mens ferie børnsarbejdet i sin oprindelse havde et socialt islæt, gælder det for de år, vi betragter, at dette stadig har været der, men at det langt overskyggende dog har været og er, at 2000 børn får mulighed for i uger at leve, hvor det at være dansk er selvfølgelig hverdag. Betydningen heraf kan ikke overvurderes, og her i Grænseforeningens årbog skal der lyde en varm tak til de mennesker, der organiserer ferierejserne og til de hjem, der påtager sig den for-

Også på Jes Kruse-skolen i Egernfærde er rammerne omkring undervisningen sprængt af stor elevtilgang. En gave fra A. P. Møller-fonden på 2,7 millioner kroner har gjort det muligt at opføre denne stærkt tiltrængte tilbygning.

pligtelse, det giver, at rumme en sydslesvigsk gæst.

Sydslesvig er her klart den modtagende part; men det giver ferie børnsarbejdet et særligt aspekt, at ikke så få sydslesvigske hjem netop inden for de sidste år

har modtaget københavnske børn, der ikke på anden måde kunne komme på ferie. Også dette er et udtryk for konsolidering inden for den danske befolkningsdel.

Det nationale fællesskab

DER ER MANGE foreninger inden for det danske Sydslesvig. Og det er ikke mærkeligt. For medlemmer af et mindretal er det væsentligt at kunne finde sammen på denne måde, derigennem at kunne tilkendegive deres tilhørsforhold og finde næring for det. Ved siden af tilslutningen til og brugen af de danske institutioner hører det ganske enkelt med til den danske sydslesvigskers liv. Nogle er medlemmer af mange, andre af enkelte foreninger.

I det foregående afsnit er nogle gange nævnt Dansk Skoleforening for Sydslesvig. Dens oprindelse går tilbage til 1920, men i tidens løb var dens medlemsskare blevet mindre; det danske skolevæsen som sådant trivedes alligevel. I 1969 ændredes foreningens struktur, således at forældre og opdragelsesberettigede bliver medlemmer af foreningen ved tilmeldelse af det første barn i dansk skole. Hvis det ønskes, kan medlemsskab opretholdes, også

efter at det sidste barn er udskrevet.

Der opkræves intet bestemt kontingent, men der ydes betydelige frivillige bidrag gennem sko-

Øverst til venstre: Den administrative leder af det danske kulturarbejde, generalsekretær Hans Ronald Jørgensen, indtil 1977 tillige præsident for den europæiske mindretalsunion. – Nederst til højre: Koordinatoren af teater- og foredragsvirksomheden, forfatterinden Lene Dørrfler.

lekredsene, i hvilke medlemmerne er organiseret, enten i kontant form eller i form af arbejde. Fra skolekredsene finder valg af fællesrådet for Dansk Skoleforening sted. Fællesrådet er skoleforeningens højeste myndighed; fra det udpeges en snævrere styrelse. Ved siden af skolekredsene fungerer ved de enkelte skoler forældreråd efter dansk mønster; også børnehaverne har nu forældreråd.

Samrådet

Hvis der i Sydslesvig tales om »Foreningen« i bestemt form er det oftest Sydslesvigsk Forening, der tænkes på. Det er afløseren for 1920ernes og 1930ernes Slesvigske Forening og dermed den

kulturelle organisation, hvori de fleste dansksindede sydslesvigere er organiseret (1977: ca. 21.400 medlemmer). Oprindeligt var Sydslesvigsk Forening efter Anden Verdenskrig en slags tagorganisation for alt kulturelt arbejde i Sydslesvig. Efter den faktiske foreliggende udvikling og efter vedtægtsændringer må den idag betegnes som den kulturelle forening, der igennem sin amts- og distriktsorganisation når ud i alle dele af Sydslesvig.

Funktionen som toporganisation er overtaget af Det sydslesvigske Samråd, der begyndte sin virksomhed i 1970–71. Samrådet er et rådgivende udvalg, hvori de væsentligste danske organisationer og institutioner arbejder

»Skipperhuset« i Tønning i Ejdersted, en af byens historiske bygninger, nu rammen om en omfattende dansk lejrskolevirksomhed for hundreder rigsdanske skoleelever hvert år.

sammen. Her søger man at afstemme budgetterne og at enes om større initiativer af praktisk karakter, f. eks. at koordinere foreningers og institutioners byggeønsker. Samrådet har næppe fundet sin endelige form; men det må dog betegnes som et væsentligt fremskridt, at man nu har denne mulighed for at samstemme de sydslesvigske ønsker, før sagerne forelægges de bevilgende myndigheder.

Kulturens rammer

Som tidligere nævnt tjener de danske skoler i høj grad som samlingssteder for møder og lignende. Herudover er der nogle

forsamlingssale på mindre steder, der altid har hørt under Sydslesvigsk Forenings drift. Inden for den skildrede periode har Sydslesvigsk Forening overtaget driften af »Flensborghus« og »Slesvighus«, der tidligere har været drevet af Grænseforeningen. Det nybyggede »Husumhus« hører ligeledes under Sydslesvigsk Forening. Husumhus har været længe på vej, og der har igennem årene været diskussion, om man byggede for stort herude mod vest. De to år, hvor Husumhus har fungeret, har imidlertid understreget behovet for et større forsamlingssted på vestkanten. Også Skipperhuset i Tønning og Amtmandsgården i Rendsborg hører administrativt under Sydslesvigsk Forening.

To særlige byggeopgaver er inden for den skildrede periode blevet løst af Sydslesvigsk Forening. I 1970 kunne man indvie Margrethe Bremer-Stiftelsen på Troldsovej i Flensborg, der rummer 30 pensionistboliger; i 1975 kunne man tage 16 pensionistboliger i Slesvig i brug. Begge opgaver er gennemført uden dansk statsstøtte på baggrund af legatmidler, indsamlinger og støtte i følge tysk lovgivning.

Dansk Generalsekretariat på Flensborghus har den centrale administration af Sydslesvigsk Forening og arbejder sammen

Den nyeste danske forsamlingsbygning i Sydslesvig, Husumhus i Husum, der siden sin etablering i 1975 har opfyldt et behov for lokaler til store danske arrangementer af foredrag, koncerter og teaterforestillinger i det sydslesvigske vestland.

med amtssekretariat, der formidler arbejdet ude i landsdelen.

Foryngelse og fornyelse

Foreningens kulturelle arrangementer afspejler sig i de tre beretninger som dens tre udvalg årsmødeudvalget, teater- og koncertudvalget og foredragsudvalget hvert år aflægger. Forinden vi kigger lidt på disse beretninger fra tiårsperioden, er det imidlertid rimeligt at gøre nogle bemærkninger om medlemstallet, der igennem perioden som helhed har haft en let vigende tendens. — Det skyldes, at man gik ind i pe-

rioden med en medlemskreds, hvor de ældre klart var i overtal, og døden høstede stærkt. Hertil kommer, at Sydslesvig på grund af sin økonomisk svage status har været genstand for afvandring både mod syd og nord. Alt, hvad der kan gøres for at styrke landsdelens økonomiske struktur er på denne baggrund af vital betydning også for den danske befolkningsdel.

Det samlede medlemstal i Sydslesvigsk Forening var i

1967–68	25731
1968–69	23185
1969–70	22446

De danske årsmøder i Sydslesvig, friluftstævner i Flensborg, i Slesvig og skiftende mellem Tønning og Husum og forudgående aftensammenkomster overalt i landsdelen er med deres tusinder af deltagere det årlige højdepunkt i det danske arbejde – her friluftsmødet 1977 i Marieskovens Idrætspark i Flensborg.

1970–71	22091
1971–72	21667
1972–73	21268
1973–74	21188
1974–75	21420
1975–76	21495

Året 1977 kom til at rumme en lille nedgang, til 21396 medlemmer, efter de to sidste års fremgang.

Som følge af dødsfald og fraflytning skal der hvert år nytæges mellem 1200 og 1300 medlemmer, hvis tallet skal holdes. Set under den synsvinkel er tallene et kraftigt vidnesbyrd om, at der er jævn tilgang af yngre. Statistiske undersøgelser viser da også klart, at medlemsskaren igennem de sidste 10 år er blevet meget væsentligt forynget, og det ses tydeligt ved tillidsmandsmøder og andre arrangementer. Det kulturelle arbejde må da lægges således til rette, at de ældre medlemmer fortsat føler, at der bydes dem noget, og at de yngre medlemmer ser, at der sker en væsentlig fornyelse inden for foreningens program. Programlægningen hører under den enkelte amtsstyrelse i de syv amter og distriktsbestyrelserne i de 170 distrikter. Det er Generalsekretariatets og de fungerende udvalgs opgave at sørge for, at det kulturelle tilbud er der i så åjourført form som muligt til udvalg for styrelserne. Mens teater- og koncertarbejdet udeluk-

kende bygger på professionelle kræfter og derfor må betales stort set, hvad de koster på hjemmemarkedet, er medvirken ved årsmøderne uanset om, den stammer fra Danmark eller Sydslesvig, uhonoreret. Foretagsudvalget, der har langt de fleste gæster hvert år, anvender i stor udstrækning lokale kræfter, der kun får udgifter dækket, men må naturligvis også hente foredragsholdere og kunstnere, der modtager honorar, fra Danmark. Alt i alt ligger der fortsat i hele arbejdet fra mange sider en idealistisk betonet indsats.

Det store træffestævne

Årsmøderne har, lige siden det første holdtes i 1921, været en central begivenhed i den danske livsudfoldelse i Sydslesvig. Årsmøderne var i 1920'erne og 30'erne nærmest indiskutable. I vore dage er der god mulighed for at diskutere både deres indhold og form. Mens der ved vor tiårs periodes indledning ligefrem kunne høres røster, der gav udtryk for tvivl om årsmødernes berettigelse, er der vist idag megen enighed om, at det er en festlig begivenhed i året, der ikke kan undværes. Årsmødet er først og fremmest et træffe-

stævne af format, hvor det at mødes, få en snak og konstatere, at de andre også er der, er det centrale. Ministerord påhøres næppe ved denne lejlighed med tilbørlig ro, men læses dagen efter i avisen.

I hele perioden har der hvert år været holdt 3 friluftsmøder: et i Flensborg, et i Slesvig og et skiftende mellem Tønning og Husum. I Flensborg er der sket ændring af mødested fra Eckenergade til S.D.U.s plads ved Marieskoven. Flytningen var oprindeligt dikteret af anlægsarbejder på Eckenerpladsen, men S.D.U.pladsen har vist sig at have en intimitet, der gør det naturligt at blive der. Foruden friluftsmøderne holdes der hvert år fredag og lørdag aften før årsmødesøndagen imellem 35 og 40 møder landsdelen over.

De er af meget varieret indhold, men med det fælles træk, at der overalt er gæster fra Danmark, blandt de mest kærkomne F.D.F.-orkestrene, der hvert år i stort tal på egen bekostning stævner herved. I 1977 blev et centralt punkt på mange møder statsminister Anker Jørgensens hilsen over radioen. Den røbede en hjertelighed og forståelse, som mange havde behov for efter en vinter, hvor et stort dansk parti – Fremskridtspartiet – havde gjort sig til talsmand for tanker, der helt afveg fra tidligere regeringer og

folketings holdning til den sydslesvigske danskhed.

De samlede tal for deltagelse i årsmøderne ligger ret konstante for de sidste ti år. Vejret kan naturligvis gribe ind. Mens tallene for aftenmøderne er sikre tal, er tallene for friluftsmøderne til en vis grad skønnede tal, men da der statistisk arbejdes på samme grundlag, fører de dog tale om en konstant tilkendegivelse af dansk vilje gennem et årti. Beretningerne mangler samlet tal for 1967/68, men nævner til eks. 1969: 18210 deltagere. 1971: 17107, 1973: 16890, 1975 (dårligt vejr) 15241 deltagere, 1976: 17476, mens tallet i 1977 er opgjort til 17783 deltagere.

Disse tal forekommer mig at bære vidne om styrke i et folkeligt fællesskab.

Det vil være svært i Danmark at finde et folkeligt arrangement i et amt eller en landsdel, der samler tilsvarende tilslutning. — Ungdommen præger i øvrigt årsmøderne meget stærkt.

Fra Sydslesvig må det betragtes som noget meget væsentligt, at dansk radio og fjernsyn ofrer kræfter på at dække begivenheden og fremdrage de ting, der det enkelte år særligt understreges fra de sydslesvigske talsmænds side. — Deltagelse fra Danmark eller Sydslesvig i årsmødet kræver hverken indbydelse eller for-

udanmeldelse. Man er ganske enkelt velkommen, når man kommer, og hvor man kommer.

Teater- og koncertliv

Teater- og koncertudvalget står som nævnt for tilrettelæggelsen af teaterforestillinger og koncerter i hele landsdelen. Antallet af forestillinger og koncerter kan være stærkt svingende år for år; et middeltal for teaterforestillinger for vort tiår synes at ligge o. 70 og for koncerterne på ca. det halve antal.

Deltagerantallet er der her mulighed for at gøre helt nøjagtigt op; der er udsving år for år. Dels har der enkelte år været særlig store begivenheder som f. eks. friluftsoptreden af Den kongelige Ballet, dels har det været meget forskelligt, hvad der hjemmefra har været budt på til brug for de såkaldte »små turneer« ud til de mindre forsamlingsale i landsdelen. Tilbuddet har i de senere år været mindre; her deler Nordslesvig og Sydslesvig fælles skæbne, idet Sønderjysk Teaterforening også har haft vanskeligheder ved at dække den ellers majsommeligt opbyggede turnévirkksomhed ud til forsamlingshusene.

Sydslesvigsk Forenings forestillinger og koncerter havde i de enkelte år følgende deltagerantal:

1967–68	20815 deltagere
1968–69	18855 —

Omkring 77.000 sydslesvigere deltog i året 1976-77 i danske foreningsmøder med talrige forskellige arrangementer rundt i distrikterne – her et af disse møder i det danske Engelsbycenter i Flensborgs østlige periferi.

1969-70	20990	-
1970-71	24305	-
1971-72	23700	-
1972-73	22718	-
1973-74	25115	-
1974-75	21300	-
1975-76	24168	-
1976-77	ca. 22000	-

Sagt på en anden måde: Inden for tiåret deltog ca. 224.000 i dansk teater- og koncertliv her-nede.

Teaterudvalget foretager naturligvis en udvælgelse til programmet, men stort set kan man sige, at det sydslesvigske publikum på godt og ondt har mulighed for at se og opleve det samme repertoire som teatergængerne i Danmark i det pågældende år.

På koncertlivet har Sønderjyllands Symfoniorkester tiåret igennem sat sit stærke præg.

Ubrudt stigning

Foredragsudvalget bærer for såvidt sit navn med urette som al øvrig mødevirksomhed inden for Sydslesvigsk Forening registreres under dette, til eksempel altså også rene underholdningsaftener, amatørkoroptræden og amatørteater. Der har i mødevirksomheden været tale om en så at sige uafbrudt stigning i deltagerantallet årene igennem, hvilket altså betyder, at Sydslesvigsk Forening igennem disse år endog ret kraftigt har styrket sin forbindelse til sine medlemmer. For-

mentlig har det betydet en del, at fjernsynet ikke mere binder til stolen hjemme, som det gjorde i det foregående årti, men man har vist også lov at se tallene som udtryk for et behov for kontakt med medmennesker. Mødetallet har i de enkelte år ligget på mellem 1000 og 1400; langt de fleste møder har været rene distriktsmøder.

Foredragsudvalgets deltagertal ser for tiåret således ud:

1967-68	55.801
1968-69	52.871
1969-70	53.007
1970-71	58.312
1971-72	61.604
1972-73	64.071
1973-74	72.628
1974-75	72.551
1975-76	74.150
og 1976-77	76.874

Voksne på skolebænken

Stigningen er så meget mere interessant, som man fra 1971 fik mulighed for at indføre voksenundervisning i overensstemmelse med den danske fritidslovs principper. Voksenundervisningen ledes af et nævn, der er udpeget af et repræsentantskab, der omfatter så at sige alle danske institutioner og foreninger i Sydslesvig.

Budgetmæssigt sorterer den under Dansk Skoleforening for Sydslesvig. Voksenundervisnin-

gen er nok en af de aktiviteter, der kræver mindst tilskud fra Danmark, idet den største part af dens udgifter afholdes af deltagerbetaling og opnåede tilskud fra tysk side.

Voksenundervisningen har altid været at finde i forbindelse med den danske skoles arbejde i Sydslesvig, men den tog et vældigt opsving i forbindelse med nyorganiseringen i 1971.

Nogle var bange for, at den skulle gribe ind i andre aktiviteter, men den faktiske udvikling viser, at den har kunnet udbygges helt ud som et tillæg til bestående kulturel aktivitet.

Voksenundervisningen har i gennemsnit for årene 1971-76 haft godt 200 undervisningshold fordelt over hele Sydslesvig med i gennemsnit 3000 deltagere pr. år. Henved halvdelen af holdene har hvert år været danskkurser, og ellers har emnevalget været på det nærmeste, som man kender det i Danmark.

Voksenundervisningen indgår i alle foreningers og organisations eget arbejde som et tillæg. Den repræsenterer omregnet mindst 30.000 fremmødeaftener.

Ja, mødelivet flourer i Sydslesvig. Lægger vi de danske skolers og børnehavers, husmoder- og kvindeforeningers, kirkens, Sydslesvigske danske Ungdomsföreningers, Nordens og alle de andre

»Det lille Teater« i Flensborg er med sine fremragende amatør-skuespillere og et rigt afvekslende repertoire af klassiske og hypermoderne forestillinger et væsentligt aktiv i det danske kulturelle liv. Her instrueres Ibsens »Hedda Gabler« på scenen i »Hjemmet« i Mariegade.

organisationers mødevirksomhed til, må man nok regne med tal, der nærmer sig det dobbelte for en sæson. Alligevel behøver Grænseforeningens lokale repræsentant i Xby ikke at undskylde, at der kun er mødt en lille skare for at høre, hvad en repræsentant fra Sydslesvig har at forkynde. Situationen kendes også her.

Kontakt og selvhjælp

For alt kulturelt foreningsarbejde gælder det, at der bør være en fin balance mellem kræfter, der betyder kontakt med Danmark, og selvhjulpethed.

Udover den indsats ca. 100 forskellige sydslesvigere har udøvet

som foredragsholdere i tiåret, er der grund til at nævne de kor, der har stillet sig til disposition til festliggørelse af forskellige arrangementer.

Nogle af dem er knyttet til skoler, både på land og i by, andre er egentlige voksenkor; det gælder Torsdagskoret og Carl Nielsenkoret og forskellige kirkekor. Der er tradition for at arbejde med korsang i Sydslesvig; i samarbejdet med kor fra nord for grænsen har de sydslesvigske kor ofte haft en smuk placering.

En anden væsentlig faktor er amatørteaterarbejdet. Der er her arbejdet i forskellige grupper ud over landsdelen, men uden at forklejne andre kan Det lille Teater i

Flensborg, fremhæves. Det sorterer bevillingsmæssigt under Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger og har i hele perioden haft til huse i »Hjemmet« i Mariegade, hvor det indledte sin virksomhed umiddelbart efter nytår 1966. Der er i alt i tiårsperioden bragt 75 forestillinger frem til opførelse i en passende blanding af klassisk og moderne repertoire. Det gennemsnitlige antal årlige forestillinger har været ca. 55, hvoraf henved halvdelen er spillet på den hjemlige scene, resten ved turné, dels i Sydslesvig, dels i Danmark og en enkelt gang i Norge. Sønderjyske foreninger i Danmark har gennem årene været flittige værter for teatret. — Det er af meget stor værdi, at man har

denne faste scene i Flensborg, hvor der af skiftende skuespillere udføres et værdifuldt arbejde i og med det danske sprog. — Ved overgangen til 1978 vil teatret have fået stærkt forbedrede sceneforhold. Den intimitet i salen, man sætter så stor pris på, vil være bevaret.

Et andet interessant — mindre omfattende — stykke teaterarbejde udføres af »Æ Amatører«, der har sæde og udgangspunkt i de mellemslesvigske sogne, hvor sønderjysk har holdt sig længst. Ved selvskrevne stykker, hvori egnens historie og sagnverden indgår, arbejder man energisk på at give dialekten den placering hos egnens befolkning, som den bør have.

Dansk ungdom på fremmarch

UDVIKLINGEN inden for Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger (SdU) fortjener en særlig omtale.

De danske ungdomsforeninger har herved haft et uafbrudt virke siden 1923. Organisationerne ser en særlig forpligtelse i at fastholde ungdommens interesse, når den forlader de danske skoler; allerede i skoletiden har S.d.U. gennem sit net af fritidshjem, det almindelige foreningsarbejde og de mange interessegrupper inden for enhver form for idræt snæver kontakt med mange unge.

Da de forskellige idræts- og gymnastikforeninger – de største er »Stjernen« og »Dan« i Flensborg – hører under S.d.U. er det imidlertid ikke alene unge, der færdes inden for S.d.U.s rammer; aktiviteten »Det lille Teater«, der omfatter alle aldersgrupper, er allerede nævnt ovenfor. I dette forhold adskiller S.d.U. sig dog næppe meget fra forholdene i »De danske Ungdomsforeninger« nord for grænsen, Det danske

Spejderkorps, F.D.F. og F.P.F. sorterer som K.F.U.M. og K. under S.d.U.

Konstant fremgang

Ved sendemandsmødet 1977 kunne det berettes, at medlems-tallet udgjorde 9884, fordelt over 64 foreninger, og at der har været konstant fremgang siden 1972, da medlemstallet var 7720. I indgangsåret for nærværende fremstilling var medlemstallet 7838. Den gennemsnitlige kontante ydelse fra det enkelte medlem har igennem årene været i konstant stigning. I 1976–77 udgjorde den 102 DM, og den samlede medlemsydelse rundede således 1 million DM, 2,5 millioner danske kroner.

S.d.U. driver en omfattende kursusvirksomhed for ledere og holder et stort antal instruktionskursus for medlemmer. Disse kursus er ofte lagt således til rette, at der er deltagere fra hele Sønderjylland. – Der var sidste år under

Engelsby-centret i Flensborg er først og fremmest et fritids-hjems-tilbud til byens danske ungdom, men står også til rådighed for de danske foreninger i Flensborg Øst.

S.d.U. 312 interessegrupper med 4845 deltagere under 18 år. Tilbuddet om at udnytte den danske fritidslovs bestemmelser om interessegrupper, kom til S.d.U. samtidig med, at dens bestemmelser for voksenundervisning blev taget i brug i 1971. Der var og er tildels endnu samme diskussion, som man kender hjemme i Danmark, om lønnet og ulønnet indsats i det folkelige idrætsarbejde, men der er ingen tvivl om, at det idag erkendes, at ordningen med interessegrupper har været medvirkende til at sætte skub i mange foreningers arbejde. Der er jo da stadig rigelig plads for en ulønnet indsats fra instruktører og andre ved siden af interessegruppearbejdet.

S.d.U. er vel nok den af de dan-

ske organisationer, der oftest møder problemer i afgrænsningen af, hvad der er i dansk interesse, og kravet om åbenhed. Medlemsbladet »Treklangen« afspejler igennem årene en omfattende drøftelse af dette problem; imidlertid er det helt klart udtrykt i formålsparagraffen, at S.d.U. er en dansk ungdomsforening, så den enkelte ikke kan være i tvivl om, hvad det er, han eller hun vælger.

Fritidshjem, idræt og kurser og kunst

S.d.U. administrerer ialt 12 fritidshjem, hvoraf de 5 ligger i Flensborg. Fritidshjemmet i Husum er under udbygning og modernisering i disse måneder. Fritidshjemmenes besøgstal ligger

Ungdomskollegiet ved Marieskoven er det danske folks gave til Sydslesvig i anledning af hundredeåret. Her bor unge danske fra hele landsdelen på videreuddannelse i Flensborg. Bygningen er imponerende og interiøret tiltalende.

på o. 150.000 pr. år, så de frembyder en bred kontaktflade med børn og unge. Herudover har S.d.U. en række ungdomslokaler i skolerne, der mange steder bliver flittigt benyttet.

S.d.U. er husherre i »Idræts-hallen«, der blev taget i brug 1967 og hver dag er udnyttet til sidste time. Også lejrskole- og kursuscentret »Christianslyst« ved Sdr.

Brarup er S.d.U.s; ikke mindst gennem de mange lejrskolebesøg fra Danmark skabes der her værdifulde kontakter, ligesom det er stærkt i brug som kursuscenter for de danske sydslesvigeres egne foreninger. I den østlige del af Flensborg, der i disse år er i kraftig udvikling, kunne man for et par år siden tage Engelsbycentret i brug. Det er nu sæde for en

Øverst: De danske Ungdomsforeningers formand, skoleleder Heinrich Schultz, den tidligere næstformand, gymnasieleærer Bent Meng og den nuværende næstformand, skoleleder Kai Gram Nielsen foran ungdomsforeningernes store kursuscenter Christi-anstøst i Angel. – Nederst: Spejdercentret Tydal, hvor de danske ungdomsforeninger år efter år samler ungdom fra mange lande, sidst ved Jamboretten Tydal 1977 med 500 spejdere fra alle nordiske lande.

mængde forskellige aktiviteter. Udover landsdelen ejer og driver S.d.U. en række idrætspladser. Spejdercentret »Tydal« og lejrskolehjemmet »Hørnumhus« på Sild, indviet for et år siden, administreres ligeledes af S.d.U.

Et særligt arbejde under S.d.U. er i de senere år gjort af De unges Kunstkreds gennem kursus, foredrag og møde med udøvende kunstnere. De unges Kunstkreds har til nu udsendt en halv snes smukke kunstmapper, hvor der

Sport i alle forgreninger indtager en stor plads i det danske ungdomsarbejde i Sydslesvig underbygget blandt andet af de mange faciliteter som den store danske idrætshal i Flensborg giver ungdommen. Også i Slesvig skal der nu rejses en dansk idrætshal.

ved udvælgelsen er taget særligt hensyn til sydslesvigske kunstnere. Mappernes oplagstal ligger o. 1000, hvoraf ca. 200 aftages af medlemmer i Sydslesvig, mens ca. 800 hvert kvartal går til Danmark. Også ved udstillingsvirksomhed har De unges Kunstkreds suppleret det betydelige arbejde, der gennem årene er udført af

Sydslesvigs danske Kunstforening, der gennem udstillinger, især på Dansk Centralbibliotek i Flensborg, har givet alle interesserede mulighed for at øge kendskabet til dansk kunst, den klassiske også, men ikke mindst nulevende kunstneres produktion.

Danske kvinder i Sydslesvig er særdeles aktive i det danske arbejde, dels gennem Den slesvigske Kvindeforening, som virker i landdistrikterne, og De sydslesvigske Husmoderforeninger, der overvejende arbejder i købstæderne. — Her Kvindeforeningens formand, fru Edith Sigård-Madsen, Strokstrup.

Nationale tilbud på bred front

OPGAVEN for denne fremstilling er at påvise den konsolidering, der er sket inden for den danske befolkningsdels liv og virke i det sidste tiår. Det har været naturligt at gøre det ved at betragte det politiske arbejde, skolens og et par af de store foreningers udvikling. Nærmest i form af en liste skal her optages de mange mindre foreninger — dels for at fastholde, at også de trives, dels også for at vise bredden i de valgmuligheder, den enkelte sydslesviger har i forhold til det danske. Og så er det naturligvis umuligt at få alt med.

De gamle foreninger »Borgerforeningen« og Sankt Knudsgilde samler stadig hver sin kreds om sig. Foreningen Norden har hele perioden været virksom med en lokal kreds på godt 200 medlemmer; Historisk Samfund for Sønderjylland har sin sydslesvigske amtskreds med ligeledes ca. 200 medlemmer. Danske sønderjyske

krigsdeltagere (D.S.K.) har sin Sydslesvigafdeling.

Som led i kæden af danske højskoler melder Jaruplund Højskole sig. Til trods for, at offentlige institutioner i Danmark ikke er ganske klar over dens eksistens som dansk højskole, formår den at

Engelsby-centret med dansk fritidshjem og danske mødelokaler repræsenterer et stykke moderne dansk arkitektur i Flensborgs østlige kvarter.

samle solide elevhold med repræsentanter fra Sydslesvig, Danmark og det øvrige Norden.

På det humanitære område kan nævnes Dansk Menighedsplejes arbejde i flere byer, Dansk Sygeplejeforening i Flensborg, Dansk Tunghøreforening, Gamlens Værn, Ældreklubber, alene i Flensborg 5 og én i Husum. Fra det danske alderdomshjem i Rendsborg udføres et tilsvarende arbejde. At der stadig eksisterer danske begravelseshjælpskasser bør nævnes for fuldstændighedens skyld. Sydslesvigsk Selvhjælp (S.H.H.) yder støtte til såvel humanitære som kulturelle formål. I 1977 blev der udbetalt ialt 12.500 DM.

Forskellige erhvervsinteresser er udtrykt igennem en række foreninger: Sønderjysk Arbejderforening, Dansk Erhvervsforening,

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig, der består af 7 enkeltforeningen med 5 konsulenter og ca. 900 medlemmer, Sydslesvigsk Erhvervsfond, Slesvigsk Kreditforening, hvori netop er indgået Kruså Byggeforening, foreningen af selvbyggere. Man drister sig til at tage den danske bank Union Bank og dens filial i Harreslev med i denne sammenhæng. Den danske befolkningsdel har kunnet glæde sig over, at dens lokalbank har haft en sund udvikling tiåret igennem.

Effektive danske kvinder

De danske kvinder i Sydslesvig har deres egne organisationer, der arbejder særdeles effektivt, ikke mindst på kursusområdet. De sydslesvigske Husmoderforeninger har med 18 lokalafdelinger ca. 1400 medlemmer, mens Den sles-

Siden 1961 har mellem fire og fem hundrede danske sydslesvigere bygget deres egne hjem, dels ved direkte, dels ved indirekte hjælp fra den danske selvbyggerforening i Sydslesvig, Kruså Byggeforening, som fra 1. april 1977 blev sammensluttet med Slesvigsk Kreditsforening. Her er tre af i alt otte pyntelige selvbyggerhuse i Oversø.

vigske Kvindeforening, der væsentligt arbejder i landdistrikterne gennem 55 lokalforeninger, har lidt færre medlemmer. Begge organisationer arbejder ud fra almindelige oplysningsprincipper. Rødstrømpebevægelsen konstateres kun sporadisk i området.

De forskellige sportsgrene hører alle under S.d.U., men for at give et billede af mulighederne kan det nævnes, at der foruden al den sport, der drives landfast, herunder folkedans, er mulighed for at dyrke kajaksport, roning og lystsejls med dansk fortegn, ligesom der findes en velanskrevet Dansk Skakklub, der i øvrigt inden for perioden har været vært for

den samlede Danske Skakunion, og en særlig dansk sportsfiskerforening.

Når hertil kommer de muligheder, som Dansk Kirke i Sydslesvig, bibliotekerne, Flensborg Avis og Dansk Sundhedstjeneste byder, ses det, at det er muligt, hvis man beslutter sig for det, at leve meget af en dansk hverdag i det samfund, der på så mange måder i det ydre er bestemt af en anden kultur. Lige så klart er det, at den enkelte sydslesviger må finde sin binding til det danske i enkelte eller nogle af de nævnte muligheder. Det må betragtes som meget væsentligt, at valgmulighederne er så rige, og at næsten alle de

Gode kår for ældre danske er et af den sydslesvigske danskheds centrale humanitære mål. Der er danske alderdomshjem og ældreboliger i Flensborg og Rendsborg, og hertil er i de seneste år føjet 16 danske pensionistboliger i Slesvig, rejst med støtte også fra byen og amtet. Nedenfor et gårdinteriør herfra.

nævnte foreninger under indtryk af de rolige forhold og den almindelige konsolidering har haft kræfter til åjourføring og nye initiativer.

Samarbejdet med de nationale frisere

Det ville være en forsømmelse ikke at nævne, at den danske befolkningsdel i Sydslesvig er i samarbejde med de nationale frisere, der er organiseret i »Foriining for nationale Friiske«. Deres aktiviteter, hvad møder og lignende angår, indregnes i Sydslesvigsk Forenings oversigter.

Friserne har i den skildrede pe-

riode gennemsnitligt holdt o. 70 møder om året og har ved disse haft ca. 3500 deltagere pr. år.

Det frisiske mindretal er jo i den situation, at det ikke har noget moderland at støtte sig til, men dets frihedssyn, skabt af historiske og naturgivne forhold, lever videre, og det fører en ufortrøden kamp for at opretholde det frisiske sprog – eller rettere de frisiske dialekter. Sprogkurser er inden for de sidste år blevet holdt i Bredsted, Soholm og Risum, og frisisk indgår i den danske skoles læseplan i Risum.

Frisisk er et udpræget talt sprog, så alvorlige bestræbelser går ud på at få det skriftfæstnet.

*Drivkraften i det nationale frisiske arbejde er formanden for »For-
liining for nationale Frliske« gårdejer Carsten Boysen, der desuden
som repræsentant for Sydslesvigsk Vælgerforening i Nordfris-
lands Amtsråd er en af det danske partis dygtigste kommunalpoli-
tikere.*

En række publikationer på frisisk er derfor blevet udsendt, ikke mindst i løbet af dette tiår. Det Nordfrisiske Institut i Bredsted er et vigtigt holdepunkt i bestræbelserne. Det har inden for de sidste år været i økonomiske vanskeligheder, der dog nu synes overvundet. Ved deres mange initiativer synes også friserne inden for perioden at have konsolideret deres stilling.

Biblioteksarbejdet i stærk vækst

Med til en skildring af udviklingen inden for det danske Sydslesvig i det sidste tiår hører ubetinget de fire institutioner: Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, Dansk Kirke, Flensborg Avis og Dansk Sundhedstjeneste. Mens det næppe vil være korrekt at anvende statistikkens vidnesbyrd særligt intenst for de tre sidstes vedkommende, måler man jo også i det offentlige biblioteksvæsen effektivitet i udlånstal.

Det danske biblioteksvæsen omfatter Dansk Centralbibliotek i Flensborg og de danske biblioteker i Husum og Slesvig. Udlån findes derudover flere steder, især på skolerne. Bogbussen sørger for udskiftning på disse steder og har individuelle lånere andre steder.

En oversigt over det samlede udlån i det sidste tiår bringes nedenfor på denne side.

	voksne:	børn:	i alt:
1967-68	59.360	104.415	163.775
1968-69	62.507	111.169	173.676
1969-70	62.026	114.869	176.895
1970-71	63.486	136.737	200.223
1971-72	65.293	166.976	232.269
1972-73	74.110	194.449	268.559
1973-74	83.249	222.589	305.838
1974-75	93.975	240.694	334.669
1975-76	104.659	277.104	381.763
1976-77	105.197	290.783	395.980

Udlånssal i Dansk Centralbibliotek i Flensborg, der foruden et stærkt stigende bogudlån også danner rammen om så mange aktiviteter inden for forskning, kunststillinger, foredragsvirksomhed og musik at udvidelse af lokale-faciliteterne er under forberedelse.

Med undtagelse af et enkelt år i voksenudlånets tal aflæses der her en konstant stigning. Den falder ret nøje sammen med den stigning, vi har kunnet aflæse i skolens tal og andetsteds. Det stigende elevtal er vel i sig selv en forklaring på den stejle stigningskurve i udlånet til børn.

Folkeuniversitet, forskning og udgivelser

Centralbibliotekets lokaler udnyttes i stigende grad til møder og udstillinger, ligesom en række danskurser har til huse på det. Udover lånere har f. eks. i beretningsåret 1975-76 14.000 børn og voksne besøgt biblioteket til mø-

der, udstillinger, kursus og særlige børnearrangementer.

I løbet af tiåret er der i nøje tilknytning til biblioteket foregået en udvidelse af Folkeuniversitetsvirksomheden. Der er i gennemsnit holdt 8 folkeuniversitetsforelæsninger pr. år på biblioteket og udover landsdelen.

Studieafdelingens opgave er især at fremme historisk og samfundsvidenskabelig forskning. Bibliotekslektorer har selv udført sådant forskningsarbejde og bragt ting frem til udgivelse. Herudover har stipendiater været knyttet til studieafdelingen, har samlet materiale og fået udgivet deres arbejde. Anders Ture Lind-

strøms: Landet Slesvig-Holstens politiske historie i hovedtræk 1945–54, der udkom 1975, er et eksempel herpå, og flere er på vej.

I 1972 udgav Poul Kürstein: Barn i Flensborg 1890–1920; den blev i 1977 fulgt op af Lars Schuberts og Johann Runges Udgivelse: Barn og ung i Flensborg 1920–45; den sidste rummer foruden 8 prosatekster Karin Johannsens lyriske debut »Sindslag«. Også Helmut Leckbands litterære debut fandt med »Krigsfangelazaretten i Tamanskaja-gaden« fra 1973 sted i Studieafdelingens regi; mens hans næste bog »Krigsfange. Gennem russiske lejre – Ternopol, Donbas, Stalino« kom i 1977 hos Gyldendal.

Samme forlag tegner sig for Niels Bøgh Andersens to erindringsbøger fra de seneste år. Der er talt om litterært forår i Sydslesvig; tiden må vise, om der bliver tale om sommer. Men også denne udvikling kan måske tydes som en slags konsolidering. Vi har kunnet glæde os over Harreslevdrengen Willy-August Linne-manns Flensborgfortællinger og hans lyst til at beskæftige sig med grænseregionen. Det føles som en rigdom, at stemmer fra Sydslesvig selv nu melder sig.

Dansk kirke i dansk folkeliv

Dansk Kirke i Sydslesvig er faktisk en forening, der har o. 5500

betalende medlemmer, men besøges af flere. Også af myndighederne betragtes kirken som en kirkelig forening. Det vil sige, at den skal have sine bidrag som frivillige bidrag, mens Den nordelske Landskirke (tidligere Den slesvig-holstenske Landskirke) får sine bidrag opkrævet over skatteudskrivningen.

En stor part af de mennesker, der i øvrigt er tilsluttet den danske befolkningsdel, står stadig som medlemmer af landskirken. En udmeldelse bevirker, at der på skattekortet indføres bogstaverne v.d. = verschieden denkend, og at man derved ligestilles med ateister og medlemmer af sekter. Familietraditionen modvirker utvivlsomt også udmeldelse; endelig er det jo ikke mange år siden, at udmeldelse kunne medføre repressalier fra den officielle kirke, f. eks. ved nægtelsen af brug af kirken ved begravelser.

I 1969 blev der dog afsluttet en aftale med landskirken, bl. a. om brugen af kirkerne, og landskirken gik ved samme lejlighed ind på at yde bidrag i form af 4 præstelønninger, svarende til den danske stats ydelser til de 4 tyske købstadspræster i Nordslesvig, der er blevet ydet siden 1920. På længere sigt må bestræbelserne politisk set gå ud på at få den danske kirke officielt godkendt som ligestillet med landskirken.

24 danske præster holder danske gudstjenester på omkring 60 prædikesteder rundt i Sydslesvig. Danske kirker findes i Flensborg, Lyksborg, Læk og i Rendsborg, hvor denne moderne kirkebygning er opført.

Der arbejder, når alle embeder er besat, 23 præster og en hjælpepræst inden for den danske kirke. De har omkring 60 prædikesteder i by og på land. Egentlige kirkebygninger findes i Flensborg, hvor Helligåndskirken i 1968 fik følge af den smukke Ans-garkirke i Flensborg-Nordmenighed, i Lyksborg, Læk og Rendsborg. Andre steder f. eks. i Vesterland og Engelsby er der lagt et stort arbejde i at skabe smukke kirkesale, og i Eckernförde arbejder man på rejsning af en kirke. De fleste steder anvendes skolelokaler med særlige altervægge.

Den kirkelige statistik har, hvor

sammenligning er mulig, stort set formet sig parallelt med udviklingen på andre områder i det danske arbejde. I 1975 var der 292 dåbshandlinger, 409 konfirmationer, 53 vielser og 231 begravelser. Der blev holdt 1360 gudstjenester med 32766 kirkegængere. Også i Sydslesvig varierer kirkegangen stærkt fra sted til sted.

Grænsebladet i Flensborg

Inden for den danske presse er der i ti års perioden sket den ændring, at Südschleswigsche Heimat-Zeitung, der blev oprettet i 1948, i 1974 af budgetmæssige grunde måtte gå ind som selvstændigt blad og blive et tillæg til

Til Dansk Sundhedstjenestes stærkt forgrenede social-humantære arbejde hører også driften af det danske børnehjem i Lyksborg, hvor vanskeligt stillede børn fra hele landsdelen opdrages under betryggende former.

Flensborg Avis i de abonnementer, der ligger syd for grænsen. Sammenlægningen gik abonnementsmæssigt bedre end i hvert tilfælde, pessimister havde frygtet, og journalistisk set har den betydet en højnelse af kvaliteten, idet arbejdskraften kunne udnyttes på bedre måde.

Grænseforeningen gjorde omkring sammenlægningen i samarbejde med en privat støttekreds i Sydslesvig et stort arbejde for at skaffe nye abonnenter. Resultatet blev henved 500 nye holdere, fordelt ligeligt mellem Danmark og Sydslesvig. Abonnementstallet ligger nu på ca. 3000 holdere i Danmark og ca. 4000 syd for grænsen, og der har gennem de

sidste 3 år været en beskeden stigning i holdertallet.

Fra 1974 kommer altså Südschleswigsche Heimat-Zeitung som tillæg til det sydslesvigske abonnement, mens kun den dansksprogede Flensborg Avis som »Danmarksudgave« når frem i Danmark. Et stigende antal mennesker i Danmark har dog ønsket også at få den tyskskrevne del med, og det kan man let opnå, blot bliver bladet derved på grund af tryktekniske forhold en dag forsinket.

At langt flere af Sydslesvigsk Forenings og Vælgerforeningens medlemmer, end tilfældet er, bør holde bladet, siges utvetydigt klart herved, og som daglig læ-

ser begriber man ikke, at ikkeholderne kan undvære denne orientering. Det skal fremhæves, at det er en ting, der må tage sin tid, at få dette forhold ændret. Der er langt fra i Sydslesvig samme tradition som i Danmark for, at familier holder avis, og det er jo heller ikke mange år siden, at det krævede mod og mandshjerte at få Flensborg Avis sat i brevsprækken. Nu er forholdet nok nærmest det, at naboer gerne vil kigge med, men alligevel!

Der er altså både i Danmark og i Sydslesvig en stor arbejdsmark, der skal dyrkes, før grænselandsbladet når frem til den position, det skal have. Ud fra vort konsolideringssynspunkt må det vel i øv-

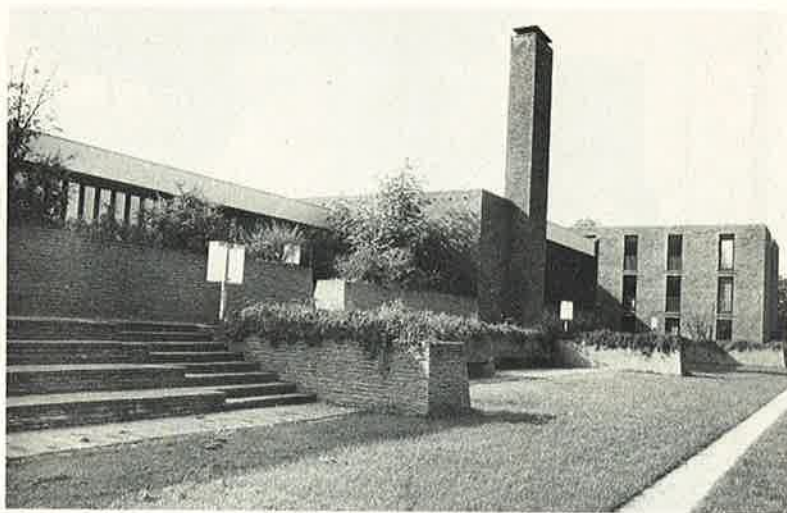
rigt siges, at det i disse bladdødstider er en bedrift for et lille blad at overleve, også selv om det kun har kunnet lade sig gøre gennem tilskud. Økonomisk er der i øvrigt sket en konsolidering i Flensborg Avis A/S takket være de andre aktiviteter i trykkeriet.

Bladet står for at kunne løse videre opgaver over for en nyttegning af aktier.

Sundhedstjeneste med bredt spekter

Dansk Sundhedstjeneste udsprang af den umenneskelige nød i landsdelen umiddelbart efter Anden Verdenskrig. Skønt der i denne fremstilling er sparet på navne, må det her nævnes, at det

Christianslyst nær Sønder Brarup i Angel, der ejes af Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger, er med sine stærkt benyttede mødelokaler til kurser og lejrskoler et af den sydslesvigske danskheds mest betydningsfulde kulturcentre.

var lægebrødrene Emil og Martin Vermehren, kendt for deres indsats inden for Grænseforeningen gennem årene, der tog arbejdet op.

I dag må Sundhedstjenesten opfattes som et supplement til det sociale tilbud, det offentlige giver, og som et meget vigtigt bindeled til medlemmerne af den danske befolkningsgruppe.

Skolelægevirksomheden i de danske skoler og børnehaver udføres af Sundhedstjenesten, mødrerådgivning og forskellig hjælp til hjemmeboende gamle og syge ligeledes.

Der er 21 hjemmesygeplejersker og 2 sundhedsplejersker beskæftiget spredt over hele landsdelen. I sidste årsberetning for-

tælles det, at der af sygeplejerskerne er foretaget 71.556 patientbehandlinger, svarende til 3252 pr. sygeplejerske.

Sundhedstjenesten administrerer børnehjemmet i Lyksborg, indviet den 26. september 1968, et meget væsentligt supplement til, hvad det offentlige kan byde af hjælp til familier og børn, der er i nød.

Også alderdomshjemmet i Ne-rongsallé i Flensborg drives af Dansk Sundhedstjeneste. Danske Kvinders slesvigske Forening og sidst Daell-fonden har været de store bidragydere hertil, men i øvrigt yder alle distrikter i Flensborg faste bidrag og ekstra gaver til dette hjem for deres gamle. Det rummer i dag 40 pladser i selve

Endnu et af de vigtige danske kulturcentre i Sydslesvig, den danske højskole i Jaruplund syd for Flensborg, hvor sydslesvig-danske og rigsdanske elever i alle aldersklasser gennem årene i hundredvis er blevet præget af dansk og nordisk åndsliv.

alderdomshjemmet og 40 på den nyindrettede plejeafdeling og er højt anskrevet blandt den flensborgske befolkning.

Næppe nogen dansk sydslesviger ville kunne forstå, hvordan det skulle gå, om man skulle undvære Dansk Sundhedstjeneste i fællesskabet. Det er forståeligt, at danske politikere er af den opfattelse, at det påhviler det omgivende samfund at indfri sociale forpligtelser. Men opfattelsen af, hvad social forpligtelse er, er forskellig i vore samfund. Sundhedstjenesten er imidlertid et af de områder, hvor Sydslesvigs egne danske politiske repræsentanter arbejder hårdt med at få de størst mulige offentlige tilskud hjem, og også et af de områder, hvor det lykkes. Al-

ligevel vil der fortsat være brug for både statslig og privat medhu fra dansk side.

Skal der tales om konsolidering inden for Dansk Sundhedstjeneste, må den konsolidering, der gradvis er sket inden for de enkelte familiers forhold i landsdelen, anføres. At få de løse ender i Sundhedstjenestens økonomi til at nå sammen, er derimod blevet vanskeligere.

Konklusion

VOR FÆLLES undersøgelse af den danske befolkningsdels vilkår og livsytringer igennem det sidste tiår er sluttet. Svaret på det stillede spørgsmål, om der er sket en konsolidering, må på de fleste områder blive et éntydigt ja. Sko-

lens elevtal, Sydslesvigsk For-
enings kulturelle aktiviteter, Cen-
tralbibliotekets udlånstal og
S.d.U.s arbejde er vidnesbyrd
herom; andre steder må vi sige ja
med større og mindre forbehold.

Da Grænseforeningens årbog i
fjor handlede om den sproglige
situation i grænselandet, er den
med overlæg ladt ude af betragt-
ning. At vi her befinder os ved et
punkt, hvor vi kan ønske en vidt-
gående konsolidering og frem-
gang er en klar kendsgerning. Vel
kan nogle årtiers folkeligt arbejde
ikke hamle op med århundreders
fejlgreb; alligevel er det vel på
dette punkt, vi kan gribes af en
nervøs uro i ønsket om hurtigere
fremgang.

Den danske befolkningsgruppe
har idag, som den havde det igår,
brug for det danske folks og den
danske stats medhu.

Det er vort ønske, at det må lyk-
kes os i Sydslesvig, hvor vi møder
repræsentanter for det danske
folk at få lagt vore problemer klart
frem. Det er for os som for Græn-
seforeningen af vital betydning at

få orienteret også den unge ge-
neration om grænselandets for-
hold og få den gjort klart, at der
lige uden for Danmarks egne
grænser bor en minoritet, som
den bør interessere sig for på linje
med den omhu, den så ofte har for
andre minoriteter.

Der er den forskel fra forholdene
i Nordirland, i Baskerlandet, i
Tyrol og i Afrika, at der i Sydsles-
vig alene er tale om en kulturel
brydning, uden den vold, der ska-
ber omtale i massemedierne.
Desto mere må den enkelte
landsmand hjælpe med at sprede
kendskab til vor situation.

Vort største ønske i forholdet til
alle derhjemme er vel egentlig, at
flere havde tid og lyst til at besøge
Sydslesvig for at sætte sig ind i
sagerne.

Forhåbentlig betyder den nye
motorvej over grænsen ikke, at
endnu flere farer gennem Syd-
slesvig uden at opdage, hvor me-
get interessant fra fortid og nutid,
der er at opleve her, og hvor dej-
ligt Sydslesvig er som turistland.

Sydslesvig i centrum

På Grænseforeningens sendemandsmøde den 10. september 1977 aflagde formanden, landsretssagfører E. Friebling denne beretning:

I ÅRET 1633 drog et gesandtskab den lange vej fra Slesvig by over Moskva til Teheran udsendt af hertug Frederik III af Slesvig-Holsten-Gottorp for at få monopol på silkeeksporten fra Persien til Europa, og derigennem at styrke og bringe rigdom til hertugens lande.

Denne aktivitet vakte røre omkring hertugdømmerne og en vis beundring hos den danske konge såvel som den tyske kejser.

I dag – mere end 300 år senere – er det ikke længere monarkerne og fyrsterne, der skaber historie, men folket og det, der rører sig i folkene. Men stadig kalder områderne omkring Flensborg, Slesvig og Rendsborg på opmærksomhed. Når talen er om det danske arbejde syd for grænsen, i hjem, skole og presse, kalder det på beundring.

Denne indledning om en god situation med Sydslesvig i centrum kan også benyttes ved aflæggelsen af denne formands-

beretning. Sydslesvig er i centrum for os i dag. Og Sydslesvig er i en god situation set med vore øjne.

Tre vigtige problemer af politisk karakter har beskæftiget os i det forløbne år.

For det første har der været givet udtryk for ængstelse m.h.t. det danske sprogs muligheder for at stå sig i forhold til det tyske. Der lyder røster om, at det meget store antal, der i Sønderjylland, altså både i Sydslesvig og Nord-slesvig, lytter til tysk radio og endnu mere ser tysk fjernsyn, vil lade sig påvirke i sproglig retning og dermed også – hævder man – nationalt.

Alt ialt må man dog vist sige, at kun de færreste af de kyndige mener, der kan være en virkelig fare for det danske sprog eller det nationale tilhørsforhold i grænselandet og derfor, at tysk radio og fjernsyn på nogen alvorlig måde øver indflydelse.

Det må erkendes, at der er tale

om forskydninger i sproggrænsen, så den efterhånden er kommet til at falde sammen med statsgrænsen. Og desuden at folkemålet, den sønderjydske dialekt, ikke er så levende, som man kunne ønske sig. At det danske sprog, der læres i Sydslesvig i dag, ikke er folkemålet, men den rigsdanske sprogudgave – omend med et sydslesvigsk tonefald – kan man måske beklage. Men denne beklagelse er nu intet imod beklagelsen over, at det danske sprog ikke er dagligdagens sprog for alle de danske sydslesvigere, som kan eller burde kunne beherske det danske sprog. Det er vel i parentes bemærket også et af de store problemer for Flensborg Avis.

I DET FORLØBNE ÅR har der også været nogen røre om de virkninger på længere sigt, som Danmarks tilslutning til det europæiske fællesmarked kan føre med sig. Tilslutningen er vedtaget efter en folkeafstemning, og den videre politik fastlægges af regering og folketing. Grænseforeningen er neutral i dette spørgsmål. For os at se, er der i grænsearbejdet plads til tilhængere såvel som modstandere af Danmarks medlemskab. Alle bør kunne samles om at støtte og styrke danskheden i grænselandet.

Det tredje spørgsmål af politisk

karakter, som der har været talt om og skrevet om i beretningsåret, drejer sig om folketingets bevillinger til arbejdet for og med den sydslesvigske danskhed. Disse bevillinger er en af de måder, hvorpå nutidens Danmark lever op til det løfte, der blev givet sydslesvigerne i 1920: I skal ikke blive glemt.

Der er fra en enkelt politisk side kommet udtalelser, der ligesom opfordrede regering og folketing til at svigte dette løfte. Vi er tilfredse med, at den slags opfordringer ikke er blevet fulgt. Vi har sidst ministerudtalelser fra de sydslesvigske årsmøder 1977 for, at regeringen fastholder det gamle løfte. Vi har forøvrigt med opmærksomhed bemærket, at forskellige opfattelser af dette spørgsmål er kommet til orde i Fremskridtpartiet i den senere tid. Men vi vil nu iøvrigt ikke lade os gå på af hverken den ene eller anden form for negativ holdning til danskheden i Sydslesvig og statsbevillingerne til denne danskheds trivsel. Det er Grænseforeningens formål at arbejde for denne danskhed.

Grænseforeningen ser det også som en naturlig opgave at virke som en slags kontaktorgan mellem de danske organisationer i Sydslesvig og den danske stats bevilgende myndigheder. Det falder ganske naturligt i tråd med

Grænseforeningens formandsskab, fotograferet på sendemands-mødet i Ålborghallen 1977, fra venstre de to næstformænd revisor Hans Mathiesen, Gram, og fru Ingeborg Heick, Viborg, samt formanden landsretssagfører E. Frießling, København.

løsningen af de opgaver i Sydslesvig, som Grænseforeningen yder finansiell støtte til.

På den måde har Grænseforeningen et godt samarbejde med undervisningsministeriets rådgivende udvalg for danske kulturelle anliggender i Sydslesvig, det vi nu kalder 5-mandsudvalget, fordi dets medlemmer er udpeget efter ministerens opfordring af de udvalgsberettigede partier i folketinget, altså i dag 5. Det er dette udvalg, der fører de saglige budgetforhandlinger og andre forhandlinger med de danske organisationer i Sydslesvig. Og Grænseforeningen deltager i disse budgetforhandlinger m.h.t. bevillingerne til Sydslesvigsk

Forening, Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger og Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig.

Når 5-mandsudvalget og dets sekretariat har gennemgået budgetterne og udarbejdet forslag til ministeren, så kommer 5-mandsudvalgets indstilling til behandling i folketingets sønderjydske udvalg, hvor alle tingets partier er repræsenteret — ejendommeligt nok ikke altid ved medlemmer af tinget, hvilket ligesom den omstændighed, at undervisningsministeren er født formand for dette folketingsudvalg, understreger de sydslesvigske bevillingers særlige karakter.

I denne forbindelse bør det vist understreges, at Danmark stadig

ikke er vejet fra den politiske kurs, der er fastholdt siden 1864, og som går ud på, at Danmark ikke ønsker nogen traktat med Tyskland om mindretalsforholdene. Man skal ikke tænke dybt over sagen for at ønske denne kurs fastholdt. Vi håber, at den bliver det.

UNDER BUDGETFORHANDLINGERNE sidste år og i år har man indgående drøftet to spørgsmål af betydning for Sydslesvigsk Forening, nemlig ordningen med amtssekretærerne og en løsning af de spørgsmål, der efterhånden er blevet aktuelle i forbindelse med videreførelsen af Slesvighus, der ikke i dag menes at opfylde de krav, der kan stilles til udnyttelse af bygningen.

Et særligt udvalg nedsat af Sydslesvigsk Forening og Grænseforeningen for hver af de to opgaver, fik pålagt at komme med forslag. Og det er lykkedes at finde en form, hvorunder man kan videreføre amtssekretærordningen, der jo ikke blot tjener Sydslesvigsk Forening men også Sydslesvigsk Vælgerforening og en række andre danske organisationer. På samme måde må man sige at være nået frem til et resultat m.h.t. Slesvighus, så ønskede ombygningsarbejder skulle kunne igangsættes.

Men også på anden måde virker Grænseforeningen for

danskheden i Sydslesvig. Her tænker jeg ikke alene på de ca. 1.3 millioner kroner, som er anvendt i 1976–1977 til formål i Sydslesvig, og som vi kommer til ved regnskabsgennemgangen. Jeg tænker også på den landbrugsfaglige indsats for Fælleslandboforeningen for Sydslesvig gennem vort landbrugsudvalg. Men jeg tænker også på ikke mindst det omfattende oplysningsarbejde først og fremmest i Danmark, der er udført eller planlagt af vort oplysningsudvalg i stor udstrækning gennem dette udvalgs samarbejde med de sydslesvigske organisationer i det særlige informationsudvalg, et forhold, der på mange måder har vist ikke blot, at oplysningsarbejde i Danmark er nødvendigt, men også at et oplysningsarbejde i Sydslesvig skal udføres – og så har dette særlige samarbejde vist, at det er overordentlig nyttigt med et direkte samarbejde tværs over grænsen, for sandt at sige er vi jo på begge sider af grænsen stærkt interesseret i netop et alsidigt og målrigtigt oplysningsarbejde.

Situationen i Sydslesvig, stadig set med danske øjne, kan efter alt foreliggende virkelig betegnes som god. Men også den kan selvfølgelig blive bedre. Vi har set det glædelige, at såvel regeringen i Bonn som regeringen i Kiel

har bevilget tilskud til den store om- og tilbygning på Duborgskolen, hvis rammer jo efterhånden kun kan betegnes som sprængt. Vi kan så sætte vor lid til, at både forbundsregeringen og regeringen i Kiel vil fortsætte ad den øgede bevillings vej, så danske aktiviteter i Sydslesvig kan få offentlige tilskud – altså også fra amter og kommuner – efter helt de samme principper og retningslinjer som tilsvarende tyske aktiviteter. Det bør ikke gælde anlægsgaver alene, men også driftsformål, hvor det er mest nærliggende at tænke på tilskuddene til det danske skolevæsen, eller på Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig så det kan få driftstilskud over de særlige biblioteksbevillinger. I øvrigt må vi jo regne med, at centralbiblioteket i Flensborg står overfor en påkrævet udvidelse, som forhåbentlig kan iværksættes, når udvidelsen af Duborgskolen er afsluttet. Centralbiblioteket har allerede bedt arkitekter og sagkyndige om at gøre sagen klar til det modne tidspunkt.

Jo, der er stadig noget for danske sydslesvigere at tage fat på for at opnå fulde borgerlige – her tænkt som finansielle – rettigheder i forbindelse med det danske arbejde. Situationen er god, men den kan blive bedre.

OM GRÆNSEFORENINGENS egne forhold mener vi også at kunne sige: Situationen er god, men den kan blive bedre.

Medlemstallet er stort set bevaret. Det ligger fortsat over de 70.000. Det tager vi som tegn på stabilitet, men – som det også siges i organisationsudvalgets beretning – så er et arbejde for medlemshvervning nødvendigt. Det er ikke tilstrækkeligt at gennemføre hverve- og oplysningskampagner som den på Fyn og den, der nu er løbende i Nordjylland. Mest bliver det sikkert til oplysningskampagner. Men hver eneste af vore enkeltforeninger skulle have mulighed for at gennemføre en vis medlemshvervning. Tænk, hvis blot hver forening ville kunne øge sit medlemstal med 10%. Beretninger fra nogle enkeltforeninger viser, at der er muligheder, når der gøres en særlig indsats fra bestyrelser og tillidsmænd.

Grænseforeningen er således fortsat en stor landsorganisation. Og ser man de talrige avisudklip fra hele landet, kan man hurtigt fastslå, at der i vistnok de fleste enkeltforeninger er aktivitet, der betyder noget i en foreningsvanskelig tid. Men vi må se at få presset det medlemstal i vejret, og vi efterlyser alle gode forslag til at klare denne opgave.

Når man så tænker på Græn-

seforeningens økonomi, så kommer de mange enkeltheder frem under aflæggelsen af regnskabet. Men allerede her skal det nu siges, at vi har forsøgt, og ikke uden held, at leve op til de ønsker, der flere gange også fra sendemandsmøderne er kommet om at forbedre økonomien. I dag er Grænseforeningen gældfri, og dermed er flere års indsats kronet med held. Og vi har kunnet indfri alle vore forpligtelser over for Husumhus, der jo har tyndet os en del år. Og så er vor legatformue ved at nærme sig 10 millioner kroner i nominel værdi takket være den omstændighed, at mange mennesker stadig betænker vort arbejde i deres testamenter.

På en vis måde føler Grænseforeningen sig som en hjælpeorganisation også i den forstand, at vi påtager os særlige opgaver i forbindelse med grænsearbejdet.

Det gælder måske i første række en del opgaver i forbindelse med Komiteen for slesvigske Børns Ferierejser. Det er et arbejdsområde, vi tillægger meget stor betydning. Det gælder ikke blot, men jo da først og fremmest, for de godt 2000 ferie børn fra Sydslesvig, hvis sommerophold i Danmark formidles i kraft af et betydeligt arbejde, der udføres af frivillige hjælpere over hele landet. Men det gælder også de

mange kontakter, der gennem ferie børns arbejdet skabes mellem mennesker i Sydslesvig og mennesker her hjemme. Det er den slags, der i høj grad medvirker til en forståelse for den sydslesvigske danskhed.

Grænseforeningen har desuden indvilliget i at overtage administrationen af Sydslesvigsk Kultursamfund, der formidler legater og lån, på grundlag af en statsbevilling, til danske sydslesvigere, der studerer ved højere læreanstalter i Tyskland. Men Sydslesvigsk Kultursamfund bevilger også støtte til forskellige kulturelle formål i Sydslesvig.

Da Flensborg Samfundet og Foreningen Dannebrog opløstes, overtog Grænseforeningen administrationen af en række legater, som de to foreninger ejede. Det sker ganske på linje med, at Grænseforeningen jo har bestyrelsespladser i en del legater, som ikke i sig selv tilhører Grænseforeningen, men alle har grænselandsarbejdet som formål.

Grænseforeningen vil gerne medvirke til, at Sydslesvig præsenteres for befolkningen på flest mulige måder. Det sker oftest i forbindelse med oplysningsarbejdets virksomhed. Derfor gav Grænseforeningen også tilsagn om at yde støtte til en ny film om Sydslesvig. Den er allerede ved at blive optaget og skal så indgå i

arbejdet for at udbrede kendskabet til forholdene i Sydslesvig.

Det er jo nu engang disse forhold, der er bestemmende for vort arbejde. Derfor vil vi gerne være med til at præsentere disse forhold også på film – ganske som vi har medvirket til gennem dias-serier at stille undervisningsmateriale til rådighed for skolerne.

NÅR SYDSLESVIG og grænselandet i det hele taget er bestemmende for vort arbejde, så glæder det os selvfølgelig, at vi kan betegne situationen i Sydslesvig som værende god – og også at vi kan sige det samme om Grænseforeningens egen situation. Men som sagt, alt godt kan blive bedre. Og det må være vor retningslinje for arbejdet i det år, der ligger forude.

Og vi vil, når vi næste år mødes til sendemandsmøde gerne kunne sige, at Grænseforeningens situation stadig er god. Det har vi grund til at sige mange forskellige hjælpere tak for, en tak der naturligvis også omfatter alle i vor administration.

Vi mener, at der både i Sydslesvig og i Grænseforeningen er baggrund for at kunne leve op til en god situation. Men målet begge steder må ikke desto mindre være at nå en endnu bedre situation. Det er det, vi skal arbejde for i tiden, der ligger forude.

Grænseforeningen 1976–1977

Af kontorchef O. M. Olesen

På sendemandsmødet den 10. og 11. september 1977 i Aalborg mødte omkring 200 deltagere, herunder gæster også fra Sydslesvig.

På sendemandsmødet valgtes fru Ingeborg Heick, Viborg, til 1. næstformand og revisor Hans Mathiesen, Gram, til 2. næstformand.

Organisation

Organisationsudvalget kunne oplyse, at der er et medlemstal på 70.670 fordelt på 186 enkeltforeninger og 20 medlemskredse, hvor der for tiden ikke er nogen styrelse, og som derfor henhører under de pågældende amtsorganisationer, nemlig 4. I årets løb er 9 enkeltforeninger blevet ophævet.

I februar 1976 gennemførtes en konference for amtsorganisationernes ledelse, hvor man behandlede organisations- og oplysningsspørgsmål.

I Nordjyllands amt fortsætter man med oplysnings- og hverve-

kampagnen og har gennemført en række arrangementer amtet over. Enkeltforeningerne har overalt i landet udfoldet temmelig stor aktivitet i form af møder, udflugter til Sydslesvig og venskabsbesøg til venskabsforbindelserne i Sydslesvig. Amtsorganisationerne har i ret stort omfang arrangeret amtskursus med organisation, oplysning og grænselandsorientering på programmet. Flere enkeltforeninger har tilrettelagt lokale hvervefremstød og skaffet nye medlemmer.

Virksomheden

Gennem Oplysningsudvalget og dettes fællesudvalg med Det sydslesvigske Samråd har man i samarbejde med Amtscentralen for Ribe amt udsendt 8 dias-serier til undervisningsbrug i skolerne omhandlende forskellige sydslesvigske emner. Sammen med Amtscentralen for Sønderjyllands amt er man ved at udarbejde et omfattende undervisningsmateriale til lejrskolebrug. En ny Sydslesvig-film er ved at blive optaget, og man arbejder med at fremskaffe udstillingsmateriale om Sydslesvig ikke mindst til brug for skoler. Der arbejdes med nye muligheder for kursusvirksomhed, og man har optaget kontakt med Foreningen Norden i denne forbindelse. I øvrigt har man på forskellige måde

medvirket med inspiration til litteratur om grænselandet. Også med Danmarks Radio søger man forbindelse med henblik på udsendelser.

Landbrugsudvalget har fortsat kunnet støtte Fælleslandboforeningen for Sydslesvig, i dette regnskabsår med godt 92.000 kr.

Røhsmindeudvalget har efter en række forhandlinger med Grænseforeningens ledelse fra den 1. marts 1977 bortforpagtet gården Røhsminde.

Dybbøldagen 1976 gav et indsamlingsresultat på 601.225 kr.. Heri var også et beløb på knap 50.000 kr. som særlig arv.

Det sønderjydske Lotteri 1976 blev fuldt udsolgt med 650.000 lodsedler. Resultatet blev et overskud på 597.743 kr., der anvendtes således: Husumhus, Foreningscentret i Engelsby, Forsamlingsbygning i Mysunde, Dansk Alderdomshjem i Flensborg og enkeltforeningernes pleje af venskabsarbejdet med Sydslesvig.

Økonomi

Regnskabet 1976-1977 balancerede med 21.703.362 kr. og et overskud på 7.872 kr.. Til formål i Sydslesvig er der anvendt op imod 1,5 millioner kr.. Til oplysningsarbejde har man kunnet bruge knap 150.000 kr. og til organisationsformål godt det sam-

På Grænseforeningens sendemandsmøde i Ålborg kommenterede et panel af udvalgsformænd beretninger og indlæg fra salen. Fra venstre dommer J. Kisbye Møller (organisation og Dybbøldag), redaktør Poul Melgård (oplysning), civilingeniør Ib Langsted (lotteri), forstander Filt Jensen (landbrug) og forstander Hardy Knudsen (Røhsminde).

me beløb. Forpligtelserne til nybygningen af Husumhus er alle blevet indfriet, og kort efter regnskabets afslutning kunne man betale det sidste beløb på bankgælden. Grænseforeningens samlede legatformue udgør nu nominelt godt 9,4 millioner kr.. I regnskabsåret har Grænseforeningen forvaltet godt 18 millioner kroner til sydslesvigske formål.

Ledelsen

Grænseforeningens formand er landsretssagfører E. Friehling, 1. næstformand er Ingeborg Heick og 2. næstformand Hans Mathiesen.

I øvrigt ledes Grænseforeningen af en hovedstyrelse bestående af 62 medlemmer, hvoraf de 34

er valgt gennem amtsorganisationerne og de øvrige af de amtsvalgte medlemmer. Man tilsigter en ledelse med alsidig repræsentation fra hele samfundet.

Hovedstyrelsen organiserer det løbende arbejde gennem en række udvalg med et forretningsudvalg i spidsen. I øvrigt er Grænseforeningen repræsenteret i en række legatbestyrelser m.v..

Grænseforeningens administration ledes af kontorchef O. M. Olesen. Landssekretær er Fr. Rudbeck.

Formål

Ifølge Grænseforeningens love, som de er vedtaget i 1975, er foreningens formål at virke for danske interesser i grænselandet, særlig syd for grænsen.

Sydslesvigs danskhed 1976–77

Af redaktør Karl Grage

TRODS NEDSKÅRNE bevillinger kan der på en lang række områder berettes om en stigende aktivitet inden for danskheden i Sydslesvig. Nok siger tal ikke alt, men de opnåede resultater er et vidnesbyrd om danskhedens livskraft, og der er meget man kan glæde sig over.

Sydslesvigsk Forening, med 21.396 medlemmer, sydslesvigernes største organisation, har netop skiftet landsformand. Efter 12 års dygtig indsats på formandsposten er skoleleder Ernst Meyer, 51 år, blevet afløst af den hidtidige 1. næstformand, overlærer Ernst Vollertsen, 46 år.

Formandsskiftet er sket på et tidspunkt, hvor en omfattende reorganisering er afsluttet, og hvor der kan mærkes en stabilisering i Sydslesvigsk Forening. Mere end 25 års fortsat nedgang i medlemstallet er i de senere år blevet afløst af en beskeden fremgang. I 1976 var der en lille nedgang på 99, men den er så

ringe, at den ikke spiller nogen rolle.

Større fremgang kan dog næppe ventes. Aldersfordelingen inden for Sydslesvigsk Forening er nemlig sådan, at der stadig er en vis overvægt af ældre, selv om der er ved at ske en foryngelse. Der er dog ikke længere en katastrofal mangel på yngre medlemmer. Det gav sig 1976 udslag i, at der blev optaget 1.308 nye medlemmer mod 1.194 året før. Beregninger viser, at medlems-tallet i de kommende år vil svinge mellem 21.000 og 22.000.

Sydslesvigsk Forenings aktivitetstal viser, at der i arbejdsåret 1976–77 afvikledes 1.468 arrangementer med tilsammen 78.874 deltagere. Disse tal betyder en ny rekord. I de sidste fem år er antallet af møder øget med ca. 200, mens deltagerantallet er gået frem med over 14.000. De danske teater- og koncertaftener kan notere en god tilslutning, og den danske voksenundervisning kan

Overlærer Ernst Vollertsen, Slesvig, afløste 15. oktober 1977 på Sydslesvigsk Forenings landsmøde i Husum skoleleder Ernst Meyer som foreningens formand. Her gratulerer den afdøde formand (th.) sin efterfølger med valget.

mønstre et imponerende antal kurser (222 i 1967–77) med i alt 2.887 deltagere.

De sidste seks år har Sydslesvigsk Forenings medlemskontingent uændret ligget på 1 D-mark, men til landsmødet 1978 vil der blive fremlagt forslag om en forhøjelse, muligvis på 50 pct. Sammen med de stærkt stigende beløb, der frivilligt gives til forskellige grene af arbejdet, er det et udtryk for, at sydslesvigerne selv er indstillet på at yde mere.

Ernst Vollertsen, den nye landsformand, tiltræder med 28 års erfaring i det danske organisationsarbejde bag sig. Han er udgået fra det danske ungdomsarbejde, og han har bl. a. markeret sig stærkt som hovedkredsformand for Gottorp amt. Siden 1956 har han varetaget styrelseshverv i Sydslesvigsk Forening, i 1971 blev han 2. næstformand og i 1975 1. næstformand. På den politiske sektor har han været aktiv som dansk medlem af

kommunalbestyrelserne i Sdr. Brarup og i sin hjemkommune Lyrskov ved Slesvig. Han har læreruddannelse fra Ribe seminarium og har siden 1955 været ansat under Dansk Skoleforening for Sydslesvig. Som sekretær for voksenundervisningsnævnet har han betydelig andel i den succes, denne arbejdsgren har fået i Sydslesvig.

Ernst Vollertsen går ind for, at danskheden i hele sin holdning bør være mere konsekvent. Han mener, at man ganske naturligt af et forældrepar, der f. eks. sender et barn i dansk børnehave, må forvente, at det samtidigt indmelder sig i danske foreninger, stemmer på det danske parti ved valgene og i det hele taget tilslutter sig det danske fællesskab. — En sådan konsekvent linie har det hidtil skortet på inden for danskheden.

OVERRASKENDE er de 59 danske skolars samlede elevtal i skoleåret 1977–78 påny øget i forhold til året før. Tallet er nu oppe på 6.573, en stigning på 48 i sammenligning med det forudgående skoleår. Hermed er tallet det største inden for de sidste syv år.

En nøgtern vurdering viser imidlertid, at denne udvikling ikke kan fortsætte. Det skyldes de svage fødselsårge syv for grænsen, der for de tyske skolars

vedkommende allerede har givet sig udslag i stigende elevtal. Allerede sidste skoleår havde Dansk Skoleforening for Sydslesvig regnet med, at man havde nået det maksimale tal, men det slog altså ikke til. Antallet af begyndere udgjorde dog kun 597 mod 653 året før. Tilsvarende mærkes de svage årgange i Sydslesvigs 62 danske børnehaver, der besøges af 1.845 børn mod 1.913 året før. Det er fra børnehaverne, de danske skoler rekrutterer langt de fleste elever.

Det stigende elevtal har allerede i flere år givet betydelige pladsproblemer for det sydslesvigske skolevæsen. Rammerne er forlængst sprængt i en lang række skoler, men som følge af den økonomiske stramning har den danske stat hidtil kun kunnet afse midler til de allermest presserende opgaver. I år bliver der tale om tre skoler, der skal udvides for statsmidler. Parallelt hermed fortsætter opførelsen af den nye afdeling af Duborg-Skolen i Flensborg, det danske gymnasium, og her er der sket det glædelige, at ikke blot delstaten Slesvig-Holsten, men også den vesttyske forbundsstat har bevilget et byggetilskud. De tyske tilskud, der fordeler sig over tre år, beløber sig til i alt ca. 18 mill. kr.. Det er næsten halvdelen af de samlede byggeudgifter.

Det bør fremhæves, at det danske mindretal ikke er kommet sovende til disse tilskud. Bag bevilningerne ligger en energisk indsats og seje forhandlinger i Kiel og Bonn. Duborg-Skolen har i de senere år været fyldt til bristepunktet, og efter planen skal den nye afdeling være færdig mod årets slutning.

Et yderligere antal sydslesvigske skoler søger at klare deres pladsproblemer ved at inddrage lokaler, der ikke oprindeligt var bygget til undervisningsformål, bl. a. tjenesteboliger, garager og kælderrum. Og til udvidelse af Jes Kruse-Skolen i Egernfærde er der opnået midler fra privat side, nemlig fra A. P. Møller-Fonden. Skolen udvides med en ny fløj, og byggeriet ventes afsluttet til foråret.

Ved siden af disse opgaver arbejdes der med etablering af en sydslesvigsk efterskole. Projektet er så vidt fremme, at Dansk Skoleforening vil anmode om, at det får en 1. prioritet ved det kommende års anlægsopgaver i Sydslesvig. Ca. 100 sydslesvigske elever sendes hvert år på efterskoler i Danmark, men Skoleforeningen siger, at eleverne vil få større udbytte af et ophold på en efterskole, hvor undervisningen er tilpasset de specielle sydslesvigske forhold.

Trods de stigende tyske tilskud

dækker den danske stat fortsat hovedparten af udgifterne ved driften af det sydslesvigske skolevæsen. I 1976-77 nåede de samlede udgifter op på 128 mill. kr. eller 10 pct. mere end året før. Af dette beløb dækkede delstaten Slesvig-Holsten ca. 35 mill. kr., og for første gang gav man ca. 240.000 kr. til de danske skolars elevtransport, en opgave, den danske stat hidtil har bekostet alene. I det kommende finansår påregnes et tilsvarende tilskud fra sydslesvigske kommuner. Skoleforeningen har flere gange forsøgt at opnå et mere retfærdigt beregningsgrundlag for de tyske tilskud, men hidtil har undervisningsministeriet i Kiel ikke været til at tale med i denne sag. Hidtil er de danske skolars udgifter blevet beregnet på grundlag af det foregående års priser, hvad der medfører, at et helt års prisstigninger overhovedet ikke tilgodeses. Samtidig giver Kiel til danske folkeskoleelever kun 80 pct. af det beløb, der ydes til tyske elever. Dette forhold danner baggrund for, at den danske landdagsmand K. O. Meyer har fremsat krav om, at tilskuddet til de danske institutioner sættes op med ca. 8,3 mill. kr..

KOMMUNALVALGET i Slesvig-Holsten, der er berammet til 5. marts, betyder en ny styrkeprøve

for Sydslesvigsk Vælgerforening, det danske politiske parti. I den forløbne valgperiode har de ca. 100 danske repræsentanter i landsdelens kommunale råd kunnet frigøre millionbeløb til driften af mindretallets institutioner. Naturligvis varetager de danske kommunalpolitikere ikke blot danskhedens interesser, men nægtes kan det ikke, at de tyske tilskud får stigende betydning på grund af nedskæringer i de danske statsbevillinger.

Sydslesvigsk Vælgerforening er gået ind i valgkampen med megen optimisme. Den baseres hovedsageligt på de gode resultater, partiet opnåede ved kommunalvalget i 1974 og landdagsvalget i 1975. Begge gange kunne der noteres en god stemmetilvækst. 1974-valget betegnede i øvrigt et vendepunkt for SSV, idet det danske stemmetal, der i mere end 20 år havde vist vigende tendens, pludselig gik frem. Og fremgangen fortsatte altså ved valget året efter. En af forklaringerne er den tiltagende solidaritet med Sydslesvigsk Vælgerforening, der kan mærkes inden for alle danske organisationer.

Sydslesvigsk Vælgerforening har sat sig som mål at øge sit stemmetal fra 22.300 til ca. 23.000 ved det kommende valg. Muligheden for en ny fremgang kan ikke helt afvises, men det er nok

mere sikkert at gå ud fra, at partiet kun vil kunne fastholde sit stemmetal fra 1975-valget. Denne vurdering har som baggrund forbundsdagsvalget i 1976, hvor SSV som et rent regionalt parti påny havde frafaldet opstilling. De danske vælgere kunne frit stemme på et af de tyske partier, og alt tyder på, at de danske arbejderstemmer ligesom ved de foregående forbundsdagsvalg påny er tilfaldet det tyske socialdemokrati. Dette indebærer en fare for SSV, idet erfaringer fra foregående valg viser, at en del af de stemmer, der således er blevet »udlånt« til SPD, ved det næste valg ikke vender tilbage til det danske parti. Analyser fra de senere valg viser dog, at det danske stemmetab på denne konto er blevet mindre fra valg til valg.

Optimister i de danske rækker mener, at der ligger en chance for en stemmetilvækst i, at mange vælgere er utilfredse med både SPD og de kristelige demokrater (CDU). Repræsentanter for disse partier kævles da også bravt i de kommunale råd, mens de danske medlemmer adskillige steder yder en solid indsats.

Helt siden 1945 har SSV stået stærkest ved kommunalvalgene, og i adskillige kommunale råd rækker SSV's betydning langt ud over den 'talmæssige styrke. Det skyldes, at partiet som tungen på

vægtskålen har betydelig indflydelse. Det er bl. a. tilfældet i Flensborg, hvor SSV med sine otte mandater er byrådets tredje største gruppe efter CDU med 18 og SPD med 14. Partiets stærke position viste sig bl. a. ved borgmestervalget i fjor, da socialdemokraten dr. Bodo Richter med SSV's stemmer valgtes til grænsebyens nye overborgmester efter partifællen Heinz Adler. Ved 1974-valget manglede SSV kun en lille håndfuld stemmer i at erobre mandat nr. 9. Hvorvidt det lykkes denne gang, afhænger ikke mindst af, om de frie demokrater (FDP) påny opnår repræsentation. Minipartiets tre repræsentanter i byrådet har de sidste fire år ført en lidet overbevisende politik, og det er ikke udelukket, at en del flensborgske vælgere vil vende FDP ryggen.

Valgkampen startede allerede i efteråret. Efter en affære i Kobbermølle ved Flensborg, hvor et styrelsesmedlem i den stedlige danske kvindeforening lod sig opstille af SPD til kommunalbestyrelsesvalget, kom det til en hård dyst mellem SSV og SPD. Fra SSV's side havde man mistanke om, at det tyske parti udelukkende havde opstillet en dansksindet for derved at få flere dansksindede til at stemme på SPD. At forsøget netop skulle startes i Kobbermølle, hænger

efter SSV's opfattelse sammen med, at landsbyen er det sidste sted i Sydslesvig, hvor der endnu er dansk flertal. Og det falder helt i tråd med, at SPD ved flere af de forudgående kommunalvalg har forsøgt at overtale det danske parti til at frafalde opstilling. Til gengæld, skulle dansksindede sikres pladser på SPD's reserveliste. Sådanne tilbud er naturligvis blevet afslået af SSV. For Kobbermølle-damen har sagen fået den konsekvens, at hun har måttet udtræde af kvindeforeningens styrelse.

GENNEM mange år har Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger bestræbt sig på at byde unge i Sydslesvig de samme muligheder, som unge i Danmark får. Men der er langt igen, før dette mål er nået. Vesttyskland har ingen fritidslov, der giver tilskud til ungdomsarbejde, og da de danske ungdomsforeninger fortsat kun kan påregne ret beskedne tilskud fra delstat og kommuner, betyder det, at langt den overvejende del af udgifterne fortsat må dækkes af den danske stat. Her er det dog iøjnefaldende, at de unges egne ydelser støt stiger år efter år. I arbejdsåret 1976-77 overskred dette beløb for første gang 1 mill. D-mark grænsen (2,67 mill. kr.).

Mens de danske idrætsudøvere

i Flensborg-området for netop 10 år siden til tilfredsstillende faciliteter med rejsningen af grænsebyens imponerende danske idrætshal, skorter det stadig på gode faciliteter i mindre købstæder og en række landkommuner. De fleste steder benytter de unge de danske skolars idrætsanlæg og øvrige faciliteter. Oprindeligt var det tanken, at der ikke blot skulle bygges en hal i Flensborg, men at der også skulle rejses 2-3 haller ude i landsdelen. Forskellige forhold bevirkede, at man i første omgang mente at kunne nøjes med den store Flensborg-hal, der skulle stå til rådighed for hele landsdelen. Imidlertid er man i de forløbne år mere og mere blevet klar over, at hallen på grund af de store afstande kun kan dække selve Flensborg-området. Af denne grund ønsker nu også foreningerne i Slesvig at få deres egen hal. Projektet har længe stået på foreningernes ønskeseddel, og der er udsigt til, at det kan realiseres inden for de næste år. Der er opnået en statsbevilling til projekteringen, og både by og amt har stillet større bevillinger i udsigt.

Når SDU's rammer flere steder i landsdelen forlængst er sprængt, skyldes det den fortsatte stigning i medlemstallet. Det samlede tal i de 64 tilsluttede foreninger nåede sidste år op på 9.884, en ny re-

kord, og man regner med, at det inden længe vil runde de 10.000.

Nok er stigningen glædelig, men den giver også store problemer. Først og fremmest har foreninger i Flensborg i de senere år optaget en del unge, der ikke har besøgt danske skoler og derfor ikke er dansktalende. Det indebærer en fare for, at der sker en vis fortykning i disse foreninger. SDU's formand, skoleleder Heinrich Schultz, har ofte understreget, at det danske ungdomsarbejde nok er et tilbud til alle unge i landsdelen, men at unge fra tyske skoler, når de melder sig ind i en dansk forening, må være klar over, at der her drives et ungdomsarbejde med et klart dansk sigte.

Problemet har været mest mærkbart i sammenslutningens interessegrupper. En undersøgelse viste forrige år, at enkelte grupper kørte med flere unge fra tyske end fra danske skoler. Naturligt nok har SDU's ledelse søgt at sætte en stopper for denne udvikling. Det er sket med en hovedstyrelses-beslutning, hvorefter der fra SDU's side kun ydes tilskud til grupper, hvis mindst 80 pct. af deltagerne har besøgt en dansk skole. Denne beslutning er blevet kritiseret en del i mindretallet, men adskillige roser også SDU-lederne for deres klare holdning i denne prekære sag.

Den danske ungdom rykker nu stærkt frem i Syd-Slesvig, ikke blot som på forsidebilledet på sportsbanerne, men også med de omtrent 10.000 medlemmer i De sydslesvigske danske Ungdomsforeninger i hele det danske arbejde i landsdelen. De tre ældre sydslesvigere nedenfor på bænken foran de danske pensionistboliger i Slesvig kan med sindsro nyde deres otium forvisning om, at deres indsats for danskheden føres videre af den unge generation.

